

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG

ISO 9001-2008

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH: VĂN HÓA DU LỊCH

Sinh viên: Vũ Thị Thùy Linh

Người hướng dẫn: Th.s Nguyễn Thị Phương Thảo

HẢI PHÒNG – 2015

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG**

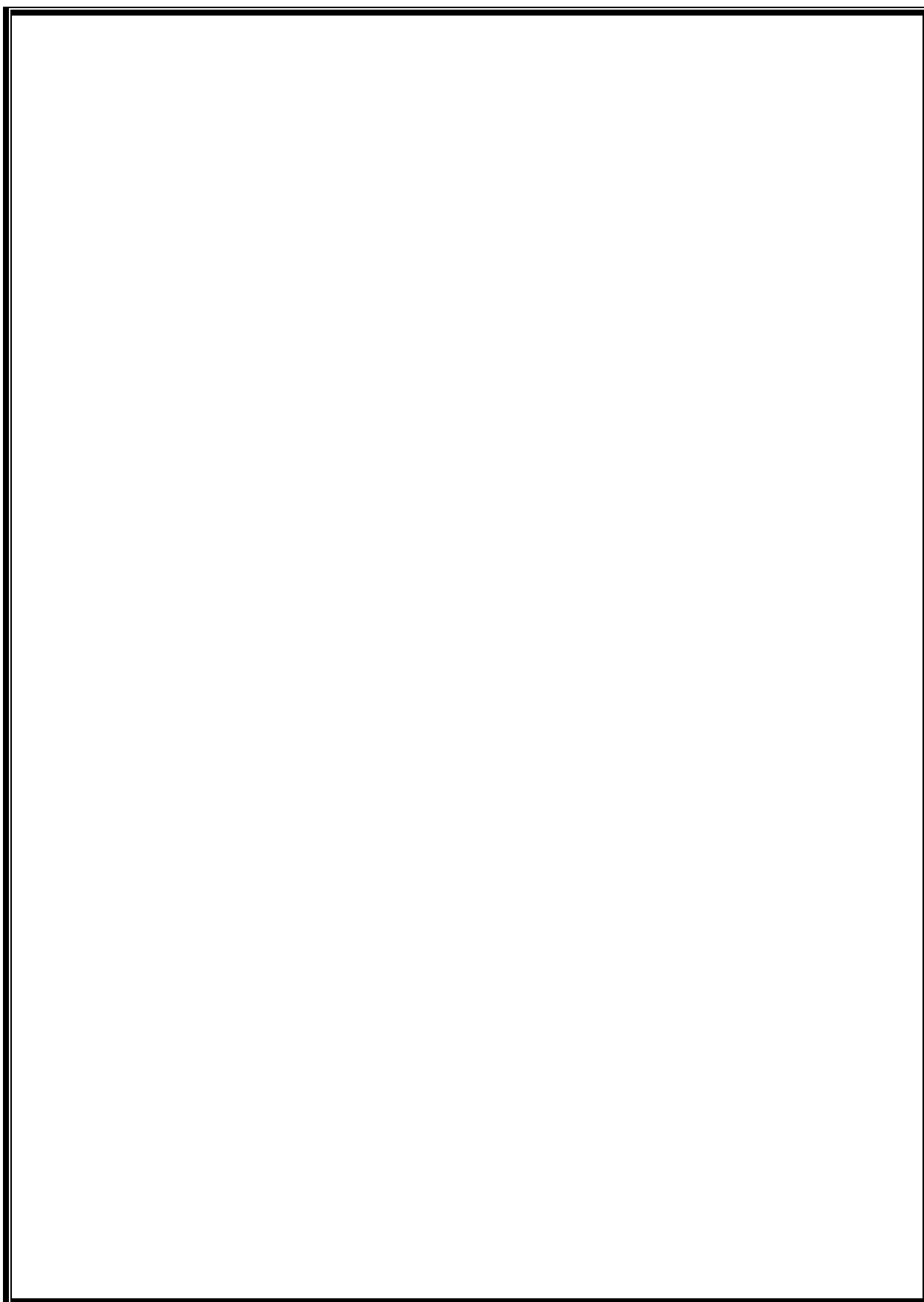
**GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH
HOMESTAY THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TẠI KHU
BẢO TỒN THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC
VÂN LONG - NINH BÌNH**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC HỆ CHÍNH QUY
NGÀNH: VĂN HÓA DU LỊCH.**

Sinh viên: Vũ Thị Thùy Linh

Người hướng dẫn: Th.s Nguyễn Thị Phương Thảo

HẢI PHÒNG - 2015

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG**

NHIỆM VỤ ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP

Sinh viên: Vũ Thị Thùy Linh.

Mã số:1112601001

Lớp: VH1501

Ngành: Văn hóa du lịch

Tên đề tài: **GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH
HOMESTAY THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TẠI KHU BẢO TỒN
THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH**

NHIỆM VỤ ĐỀ TÀI

1. Nội dung và các yêu cầu cần giải quyết trong nhiệm vụ đề tài tốt nghiệp (*về lý luận, thực tiễn, các số liệu...*).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Các tài liệu, số liệu cần thiết:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Địa điểm thực tập tốt nghiệp.

.....

.....

.....

CÁN BỘ HƯỚNG DẪN ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP

Người hướng dẫn thứ nhất:

Họ và tên: Nguyễn Thị Phương Thảo

Học hàm, học vị: Thạc sỹ

Cơ quan công tác : Khoa Du lịch - Trường Đại học Dân lập Hải Phòng

Nội dung hướng dẫn:.....

.....
.....
.....
.....

Người hướng dẫn thứ hai:

Họ và tên:.....

Học hàm, học vị:.....

Cơ quan công tác:.....

Nội dung hướng dẫn:.....

.....
.....

Đề tài tốt nghiệp được giao ngày tháng năm 2015

Yêu cầu phải hoàn thành xong trước ngày tháng năm 2015

Đã nhận nhiệm vụ ĐTTN

Sinh viên

Đã giao nhiệm vụ ĐTTN

Người hướng dẫn

Hải Phòng, ngày tháng năm 2015

HIỆU TRƯỞNG

GS.TS.NGŨT *Trần Hữu Nghị*

PHẦN NHẬN XÉT TÓM TẮT CỦA CÁN BỘ HƯỚNG DẪN

1. Tinh thần thái độ của sinh viên trong quá trình làm đề tài tốt nghiệp:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Đánh giá chất lượng của đề tài (so với nội dung yêu cầu đã đề ra trong nhiệm vụ Đ.T.T.N trên các mặt lý luận, thực tiễn, tính toán số liệu...):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Cho điểm của cán bộ hướng dẫn (ghi cả số và chữ):

.....

.....

.....

Hải Phòng, ngày tháng năm 2015

Cán bộ hướng dẫn

NHẬN XÉT ĐÁNH GIÁ
CỦA NGƯỜI CHĂM PHẢN BIỆN ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP
Tên đề tài: GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY
THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN
ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH
của sinh viên: Vũ Thị Thùy Linh ***Lớp: VH1501***

1. Đánh giá chất lượng đề tài tốt nghiệp về các mặt thu thập và phân tích tài liệu, số liệu ban đầu; cơ sở lí luận chọn phương án tối ưu, cách tính toán chất lượng thuyết minh bản vẽ, giá trị lí luận và thực tiễn của đề tài.

2. Cho điểm của người chấm phản biện:

(Điểm ghi bằng số và chữ)

Ngày tháng năm 2015

Người chấm phản biện

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên em xin gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc nhất tới Thạc sĩ Nguyễn Thị Phương Thảo - người đã chỉ bảo, hướng dẫn, giúp đỡ em trong việc định hướng, triển khai và hoàn thành khóa luận tốt nghiệp.

Trong quá trình làm khóa luận “Giải pháp phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình”, em đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của nhiều tổ chức, cá nhân về khảo sát, phỏng vấn, lấy thông tin, số liệu và hình ảnh. Em xin gửi lời cảm ơn tới toàn thể cán bộ, nhân viên Trạm du lịch Vân Long và người dân địa phương trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Đồng thời, em xin gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới Ban Giám hiệu nhà trường, Khoa Văn hóa du lịch trường đại học dân lập Hải phòng đã tạo điều kiện cho em có cơ hội học tập tốt trong 4 năm học vừa qua.

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài khóa luận	1
2. Mục đích và nhiệm vụ khoá luận	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu của khóa luận	3
4. Ý nghĩa việc nghiên cứu đề tài.....	3
5. Phương pháp nghiên cứu.....	4
6. Bố cục của đề tài khóa luận.....	5
CHƯƠNG I: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY VÀ PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG.	6
1.1. Các khái niệm.	6
<i>1.1.1. Khái niệm về loại hình du lịch homestay.</i>	<i>6</i>
<i>1.1.2. Khái niệm phát triển du lịch bền vững.</i>	<i>8</i>
1.2. Đặc điểm, ý nghĩa của loại hình du lịch homestay.	10
<i>1.2.1. Đặc điểm của loại hình du lịch homestay.</i>	<i>10</i>
<i>1.2.2. Ý nghĩa của loại hình du lịch homestay.....</i>	<i>11</i>
1.3. Điều kiện phát triển của du lịch homestay..	14
<i>1.3.1. Tài nguyên du lịch</i>	<i>14</i>
<i>1.3.2. Cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch</i>	<i>16</i>
<i>1.3.3. Nguồn nhân lực du lịch.</i>	<i>17</i>
<i>1.3.4. Chính sách phát triển du lịch.</i>	<i>18</i>
1.4. Kinh nghiệm phát triển loại hình du lịch homestay trên thế giới và ở Việt Nam	19
<i>1.4.1. Du lịch homestay tại một số quốc gia châu Á.....</i>	<i>19</i>
<i>1.4.2. Du lịch homestay tại Việt Nam.</i>	<i>20</i>
Tiểu kết chương 1.....	22

CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY
TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH.

2.1. Khái quát về khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.....	23
2.1.1. Vị trí địa lý	23
2.1.2. Điều kiện kinh tế, văn hóa, xã hội	24
2.1.3. Hoạt động du lịch	26
2.2. Điều kiện phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.....	29
2.2.1. Tài nguyên du lịch.....	29
2.2.2. Cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật và phục vụ du lịch	38
2.2.3. Nguồn nhân lực du lịch	41
2.2.4. Chính sách phát triển của địa phương.	43
2.3. Thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.....	45
2.3.1. Lượng khách.....	45
2.3.2. Các hoạt động du lịch homestay.....	47
2.4. Đánh giá chung về hoạt động du lịch Homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.....	48
2.4.1. Tích cực - Thuận lợi	48
2.4.2. Hạn chế - Khó khăn.	50
Tiểu kết chương 2	51
CHƯƠNG 3: GIẢI PHÁP NHẪM PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH.....	52
3.1. Định hướng phát triển du lịch của Ninh Bình đến năm 2020 tầm nhìn 2030.....	52
3.2. Các giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.	53

3.2.1. Giải pháp xây dựng sản phẩm du lịch Homestay đặc thù.....	54
3.2.2. Thu hút cộng đồng địa phương tham gia vào hoạt động du lịch homestay.....	56
3.2.3. Giải pháp về cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật và dịch vụ du lịch.	57
3.2.4. Giải pháp về nhân lực du lịch.....	58
3.2.5. Giải pháp về quảng bá, xúc tiến .	59
3.2.6. Giải pháp về cơ chế chính sách, tổ chức quản lý .	60
3.2.7. Khai thác kết hợp bảo tồn tài nguyên du lịch.	63
3.3. Một số kiến nghị	65
3.3.1. Đối với cơ quan trung ương.....	65
3.3.2. Đối với chính quyền và cơ quan quản lý địa phương	65
3.3.3. Đối với cộng đồng dân cư tham gia hoạt động du lịch	68
3.3.4. Đối với khách du lịch	68
3.3.5. Đối với các đơn vị khai thác và kinh doanh du lịch.	68
Tiểu kết chương 3	69
KẾT LUẬN.....	70
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	72
PHỤ LỤC	73

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài.

Ngày nay du lịch trở thành một nhu cầu không thể thiếu trong đời sống của con người. Khi cuộc sống vật chất, tiện nghi đầy đủ đã trở nên quen thuộc với nhiều người thì nhu cầu khám phá những vùng đất mới, tiếp xúc với những nền văn hóa mới lại trở thành một xu hướng phổ biến. Tham quan du lịch không chỉ dừng lại ở sự gặp gỡ hay tiếp xúc mà khách du lịch còn muốn trải nghiệm bằng cách hòa nhập vào nền văn hóa đó, gắn bó với người dân địa phương để được làm người bản xứ trong khoảng thời gian của chuyến đi. Tại nhiều quốc gia, địa phương, khi du lịch đã trở thành một ngành kinh tế mũi nhọn thì lợi ích chủ yếu thuộc về nhà cung ứng du lịch và chính quyền địa phương. Còn cư dân địa phương - một mắt xích không thể thiếu trong hoạt động du lịch, chủ nhân của tài nguyên du lịch nhân văn và cũng là người góp phần bảo vệ, gìn giữ tài nguyên du lịch tự nhiên lại hưởng lợi không nhiều từ hoạt động du lịch. Từ những thực tế trên, du lịch homestay với đặc trưng loại hình là khách du lịch được cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt với gia đình người dân bản địa, sẽ khắc phục được những hạn chế đó và thỏa mãn nhu cầu muốn tìm hiểu khám phá của khách du lịch. Việc chia sẻ lợi ích hợp lý cho các bên tham gia, đảm bảo công bằng quyền lợi từ hoạt động du lịch homestay đã góp phần nâng cao ý thức bảo tồn của cộng đồng. Do vậy tài nguyên du lịch của địa phương sẽ được bảo vệ từ chính những người dân địa phương, nhằm hạn chế tác động tiêu cực của du lịch, góp phần đảm bảo cho sự phát triển bền vững khi những hoạt động phát triển du lịch trước đó được thực hiện chủ yếu với mục đích đơn thuần là kinh tế đã và đang đe dọa môi trường sinh thái và các giá trị văn hóa bản địa. Trong quá trình phát triển chung của du lịch homestay trên thế giới, du lịch homestay ở Việt Nam tuy mới được quan tâm phát triển nhưng đã báo hiệu một triển vọng to lớn. Trong đó phải kể đến các địa phương như Mai Châu (Hòa Bình), Ba Bể (Bắc Cạn), Huế, Hội An, Đồng bằng sông Cửu Long. Trong số các địa phương phát triển du lịch homestay, thì những năm gần đây tại khu bảo tồn

thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình cũng đã bước đầu xây dựng, phát triển du lịch homestay trở thành một sản phẩm du lịch của địa phương. Vân Long có nhiều tiềm năng để phát triển du lịch với tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn phong phú, đa dạng, là một trong những vùng đất ngập nước lớn nhất đồng bằng Bắc Bộ, cùng với lịch sử truyền thống lâu đời, người dân địa phương hiếu khách thân thiện. Tuy nhiên đây là loại hình du lịch còn khá mới lại cần thu hút sự tham gia của cộng đồng địa phương nên việc phát triển du lịch homestay ở Vân Long vẫn chưa thực sự hiệu quả so với tiềm năng. Thể hiện rõ nhất ở số lượng khách và số hộ gia đình tham gia loại hình du lịch này vẫn còn khá ít. Vì vậy việc phân tích thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay ở khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, từ đó đề ra những giải pháp nhằm khai thác hợp lý, hiệu quả loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững ở Vân Long là một nhiệm vụ cấp thiết. Do đó tác giả đã lựa chọn đề tài **“Giải pháp phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình”** nhằm đề xuất các giải pháp phát triển loại hình du lịch homestay tại Vân Long một cách hiệu quả và hợp lý theo hướng bền vững.

2. Mục đích nghiên cứu và nhiệm vụ nghiên cứu.

2.1. Mục đích:

Tìm hiểu các điều kiện và thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình, trên cơ sở đó đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại Vân Long.

2.2. Nhiệm vụ:

Để đạt được mục đích nghiên cứu, đề tài tập trung giải quyết một số nhiệm vụ sau:

1. Nghiên cứu các vấn đề lý luận chung về loại hình du lịch homestay và phát triển du lịch bền vững. Bên cạnh đó đưa ra cơ sở thực tiễn bằng việc tìm hiểu các kinh nghiệm phát triển loại hình du lịch này ở trong và ngoài nước.

2. Nghiên cứu tổng quan các đặc điểm tự nhiên, kinh tế - xã hội, các điều kiện cho phát triển du lịch homestay. Đánh giá thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình.

3. Đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại Vân Long - Ninh Bình.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu.

3.1. Đối tượng nghiên cứu:

Đề tài tập trung nghiên cứu về loại hình du lịch homestay ở khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình.

3.2. Phạm vi nghiên cứu.

- Về không gian: Đề tài chủ yếu tập trung nghiên cứu trên địa khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long (nằm trên địa bàn 7 xã: Gia Hưng, Gia Vân, Liên Sơn, Gia Hòa, Gia Lập, Gia Tân và Gia Thanh của huyện Gia Viễn, tỉnh Ninh Bình) - nơi có các điều kiện thuận lợi để có thể phát triển loại hình du lịch homestay.

- Thời gian: Đề tài được thực hiện trong thời gian từ tháng 4/2015 đến tháng 6/2015.

4. Ý nghĩa của khóa luận.

- Đề tài đã tổng quan phần cơ sở lý luận và thực tiễn về loại hình du lịch homestay trên thế giới và ở Việt Nam, là nguồn tài liệu tham khảo cho công tác giảng dạy, học tập của giảng viên và sinh viên ngành du lịch.

- Đề tài nghiên cứu về điều kiện và đánh giá thực trạng phát triển du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long - Ninh Bình, từ đó đề xuất định hướng và những giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay, góp phần đưa Vân Long trở thành một điểm du lịch homestay hấp dẫn. Đồng thời góp phần làm phong phú thêm hệ thống sản phẩm du lịch của Vân Long và tỉnh Ninh Bình. Đề tài nghiên cứu sẽ là một gợi ý cho các nhà quản lý du lịch, các doanh nghiệp du lịch trên địa bàn tỉnh và huyện trong việc quy hoạch và đầu tư phát triển

loại hình du lịch này, góp phần thu hút khách du lịch đến với Vân Long ngày càng nhiều và mang lợi ích kinh tế cho địa phương.

5. Phương pháp nghiên cứu.

Để thực hiện nhiệm vụ và mục tiêu đặt ra, đề tài khoa học sử dụng một số phương pháp nghiên cứu chủ yếu sau:

Phương pháp thu thập và xử lý tài liệu, số liệu.

Phương pháp này được sử dụng để thu thập các nguồn thông tin, tài liệu sẵn có từ các sở, ban ngành liên quan như: Tài liệu thống kê của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh, Tổng cục thống kê, các giáo trình, các đề tài nghiên cứu trước, từ cộng đồng địa phương, từ các tổ chức kinh doanh du lịch trên địa bàn tỉnh và huyện, các bài viết trên sách báo, tạp chí, internet... Trên cơ sở các tài liệu thu thập được, tác giả thực hiện xử lý để có thể dụng đúng mục đích nghiên cứu của đề tài đặt ra.

Phương pháp khảo sát thực địa.

Khảo sát thực địa được tiến hành tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long. Phương pháp này nhằm điều tra tổng hợp về điều kiện tự nhiên, xã hội, tìm hiểu giá trị tài nguyên du lịch, dịch vụ, cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch của đối tượng nghiên cứu. Đồng thời, việc khảo sát thực địa tại địa phương đã giúp tác giả đánh giá thực trạng hoạt động du lịch homestay tại địa phương, đó là cơ sở thực tế giúp tác giả đề xuất một số giải pháp phát triển du lịch homestay phù hợp với địa phương.

Phương pháp phân tích và tổng hợp.

Phương pháp này là nhằm lựa chọn, sắp xếp các thông tin, số liệu, dữ liệu từ các nguồn thứ cấp, sơ cấp để định lượng chính xác và đầy đủ phục vụ cho mục đích, yêu cầu nghiên cứu, làm cơ sở cho việc nhìn nhận, đánh giá tổng thể về đối tượng nghiên cứu.

6. Bố cục của đề tài.

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục, tài liệu tham khảo, nội dung chính của luận văn gồm 3 chương:

Chương 1. Cơ sở lý luận và thực tiễn về loại hình du lịch homestay và phát triển du lịch bền vững.

Chương 2. Thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay ở khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Chương 3. Giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

CHƯƠNG 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY VÀ PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG

1.1. Các khái niệm.

1.1.1. Khái niệm về loại hình du lịch homestay.

1.1.1.1. Lịch sử hình thành và phát triển của loại hình du lịch homestay.

Thuật ngữ homestay xuất hiện lần đầu tiên trong lĩnh vực giáo dục: “homestay” chỉ người từ nơi khác, vùng khác đến ở tại nhà người dân nơi mình đến học tập, tìm hiểu văn hóa, lối sống của vùng đất mới.^[1]

Năm 1970, du lịch homestay xuất phát từ du lịch làng bản. Khi các điều kiện sinh hoạt, đi lại và hỗ trợ rất khó khăn, nhất là đối với khách tham quan, những lúc như vậy khách du lịch cần có nơi để nghỉ qua đêm, đồ ăn... và đã được người bản xứ tạo điều kiện giúp đỡ, cung cấp các dịch vụ. Lúc đó, khách du lịch có sự hỗ trợ của người dân bản xứ - đây là tiền đề cho sự phát triển loại hình du lịch homestay.

Du lịch homestay phát triển mạnh ở nhiều nước phát triển như Châu Úc, Châu Mỹ La Tinh vào năm 80 - 90 của thế kỷ trước và sau đó phát triển sang các nước châu Á: Indonesia, Philippin, Thái Lan.

Du lịch homestay ở Việt Nam xuất hiện từ những năm 1990 khi nước ta mở cửa thu hút du khách quốc tế và loại hình du lịch này dần phát triển tại một số địa phương ở nước ta. Ở Mai Châu (Hòa Bình) bắt đầu khai thác loại hình du lịch homestay từ năm 1996. Homestay cũng đã được khai thác ở cù lao An Bình (Vĩnh Long) kể từ năm 2001....

Năm 2006 du lịch homestay tại Việt Nam bắt đầu trở thành một loại hình du lịch thu hút khách du lịch tham gia và mang lại lợi ích kinh tế khá cao cho ngành du lịch nước nhà.

^[1] Theo Từ điển tiếng Anh (Oxford) dịch nghĩa.

Theo điều tra của Tổ chức Bảo tồn thiên nhiên thế giới - đơn vị tài trợ cho dự án phát triển du lịch bền vững tại Sa Pa, thì hơn 70% số khách quốc tế đến Sa Pa có nhu cầu du lịch "homestay".

1.1.1.2. Khái niệm du lịch homestay.

Du lịch homestay là một khái niệm khá mới không chỉ tại Việt Nam mà trên thế giới. Khái niệm này vẫn đang trong quá trình tranh luận để đi đến thống nhất vì nó đã và đang được hiểu dưới nhiều góc độ khác nhau và nghiên cứu với nhiều tên gọi khác nhau như “du lịch nghỉ tại gia” hay “du lịch ở nhà dân”.

Trong lĩnh vực du lịch, homestay không chỉ là một phương thức lưu trú mà đã phát triển thành một loại hình du lịch. Loại hình du lịch homestay nghĩa là mục đích chính trong chuyến đi của khách du lịch là được ở nhà dân bản địa để thông qua đó tìm hiểu, khám phá những nét văn hóa độc đáo, đặc sắc của địa phương. Nhà dân không chỉ là cơ sở lưu trú mà trở thành một tài nguyên du lịch nhân văn hấp dẫn và độc đáo.

Ở một số nước mà loại hình du lịch homestay tương đối phát triển như Thái Lan, du lịch homestay được hiểu: *“Là du lịch cộng đồng, dành cho các đối tượng khách thích được trải nghiệm cuộc sống cùng với các hộ gia đình tại nhà của họ, nhằm tìm hiểu về cộng đồng và phong cách sống của người dân địa phương cũng như nâng cao hiểu biết về điều kiện tự nhiên và những nét độc sắc thông qua các hộ gia đình đó”*.

Theo ông Haji Sahariman Hamdan - Chủ tịch Hiệp hội homestay Malaysia: *“Homestay là loại hình du lịch mà du khách sẽ được ở và sinh hoạt chung nhà với người dân bản xứ như thành viên trong gia đình để khám phá phong cách sống của người dân, trải nghiệm cuộc sống thường ngày của họ để biết được văn hóa của người dân ở đó”*

Bên cạnh đó tại Việt Nam loại hình du lịch này cũng dần phát triển và cũng đã có một số tác giả đưa ra cách hiểu của mình về du lịch homestay:

Theo tác giả Vũ Lê Minh^[2]: “Homestay là hình thức du lịch bền vững, quảng bá văn hóa, con người và cảnh đẹp một cách chân thật, rút ngắn khoảng cách giữa khách du lịch với cư dân bản địa. Du lịch homestay đặc biệt phù hợp với quốc gia đa văn hóa như Việt Nam.”

1.1.2. Khái niệm phát triển du lịch bền vững.

1.1.2.1. Khái niệm.

Tổ chức Du lịch thế giới UNWTO đưa ra quan điểm về du lịch bền vững tại Hội nghị về Môi trường và phát triển của Liên hợp quốc tại Rio de Janeiro năm 1992:

“Du lịch bền vững là việc phát triển các hoạt động du lịch nhằm đáp ứng các nhu cầu hiện tại của khách du lịch và người dân bản địa trong khi vẫn quan tâm đến việc bảo tồn và tôn tạo các nguồn tài nguyên cho việc phát triển hoạt động du lịch trong tương lai”.

Hội đồng Du lịch và lữ hành quốc tế - WTTC, 1996:

“Du lịch bền vững là việc đáp ứng các nhu cầu hiện tại của du khách và vùng du lịch mà vẫn đảm bảo những khả năng đáp ứng nhu cầu cho các thế hệ du lịch tương lai.”

Tổ chức Bảo tồn thiên nhiên quốc tế - IUCN, 1996:

“ Du lịch bền vững là du lịch mà giảm thiểu các chi phí nâng cao tối đa các lợi ích của du lịch cho môi trường tự nhiên và cộng đồng địa phương và có thể được thực hiện lâu dài nhưng không ảnh hưởng xấu đến nguồn lợi mà nó phụ thuộc.(IUCN)

1.1.2.2. Ý nghĩa của việc phát triển du lịch theo hướng bền vững.

- Sử dụng tài nguyên một cách bền vững

^[2] Vũ Lê Minh - tác giả đưa ra cách hiểu của mình trong bài viết: “du lịch homestay hút giới trẻ” - báo VietNamnet.vn

Việc bảo tồn và sử dụng bền vững nguồn tài nguyên thiên nhiên, nhân văn là yếu tố cần thiết, nó sẽ khiến cho việc kinh doanh du lịch phát triển lâu dài. Để đảm bảo những yếu tố đó thì du lịch bền vững góp phần ngăn chặn sự tác động của du lịch tới các nguồn tài nguyên tự nhiên và nhân văn. Đồng thời nghiên cứu, xây dựng sức chứa mới cho các điểm tham quan và đặt ra các nguyên tắc phòng ngừa, phát triển du lịch thích hợp với khả năng của địa phương về quy mô, số lượng và loại khách du lịch.

➤ Bảo tồn tính đa dạng của tài nguyên, môi trường.

Tính chất của du lịch bền vững là khai thác các nguồn tài nguyên phục vụ du lịch nhưng vẫn duy trì và phát triển tính đa dạng của các loại tài nguyên đó, không chỉ được bảo tồn mà còn tạo sức hấp dẫn du lịch bởi sự đa dạng của tài nguyên. Nơi nào có tính đa dạng cao về thiên nhiên, văn hóa và xã hội thì nơi đó sẽ có khả năng cạnh tranh cao về du lịch, đảm bảo cho sự phát triển du lịch.

Du lịch phát triển theo hướng bền vững đảm bảo nhịp độ, quy mô và loại hình phát triển để bảo vệ tính đa dạng của văn hóa bản địa của các cộng đồng hơn làm tổn hại chúng. Cụ thể như không khuyến khích du lịch đến với những môi trường mong manh, dễ tổn hại đến tính đa dạng của thiên nhiên văn hóa và xã hội của nơi đến. Giám sát tác động của các hoạt động du lịch đối với động, thực vật. Bên cạnh đó ngăn ngừa sự thay thế các ngành nghề truyền thống lâu đời bằng chuyên môn phục vụ du lịch. Đồng thời chia sẻ những lợi ích thu được góp phần vào việc bảo tồn tính đa dạng thiên nhiên, sinh thái, đa dạng văn hóa và xã hội.

➤ Nâng cao trách nhiệm bảo vệ môi trường đối với khách du lịch.

Du lịch phát triển theo hướng bền vững hướng đến mục tiêu không chỉ làm thỏa mãn nhu cầu của khách du lịch mà thông qua các chương trình du lịch còn nâng cao nhận thức, ý thức của du khách bằng việc cung cấp cho họ những thông tin đầy đủ, hướng dẫn những điều nên làm cũng như những điều không nên làm. Điều này sẽ góp phần giảm những tác động tiêu cực từ hoạt động du lịch, tiến hành các hoạt động du lịch một cách có trách nhiệm.

- Đảm bảo phúc lợi xã hội và thu nhập cho cộng đồng địa phương.

Cư dân địa phương với truyền thống văn hóa của họ là những nhân tố quan trọng thu hút khách du lịch tới điểm du lịch. Để du lịch phát triển bền vững thì lợi ích từ hoạt động du lịch một mặt phải quay lại bảo vệ môi trường, cải thiện đời sống người dân địa phương. Đảm bảo thu nhập cho người dân địa phương bằng cách sử dụng các nguồn lực địa phương, khuyến khích sự tham gia của cộng đồng địa phương vào hoạt động du lịch. Điều này khắc phục được tình trạng người dân khai thác cạn kiệt tài nguyên để phục vụ mục đích kinh tế. Bởi khi cộng đồng địa phương tham gia vào hoạt động du lịch thì sẽ tạo ra những điều kiện đặc biệt thuận lợi cho du lịch. Bên cạnh đó họ sẽ có trách nhiệm chính với tài nguyên và môi trường nơi mình sinh sống. Từ đó sẽ tạo ra khả năng phát triển lâu dài của du lịch. Chính vì vậy chia sẻ lợi ích với cộng đồng địa phương nhằm đảm bảo phúc lợi xã hội và thu nhập cho cộng đồng địa phương là một nguyên tắc quan trọng trong phát triển du lịch theo hướng bền vững.

1.2. Đặc điểm, ý nghĩa của loại hình du lịch homestay.

1.2.1. Đặc điểm của loại hình du lịch homestay.

- Du lịch homestay phát triển dựa trên những giá trị hấp dẫn của thiên nhiên và đặc biệt là văn hóa bản địa.

Homestay là hình thức du lịch mà khách du lịch sẽ cùng ăn, cùng ở và sinh hoạt cùng với gia đình chủ nhà. Bản sắc văn hóa của mỗi vùng đất luôn là những ẩn số hấp dẫn, trở thành động cơ để khách du lịch đến tìm hiểu, khám phá. Đó là những nét văn hóa độc đáo của các tộc người như phương thức sản xuất, kiến trúc nhà ở, trang phục, lễ hội, lối sống, phong tục tập quán.....

- Phương thức lưu trú: Ở nhà dân (homestay) là đặc trưng loại hình và cũng là điểm hấp dẫn nổi trội và mục tiêu cơ bản của mỗi chương trình du lịch theo loại hình này. Nhà dân không đơn thuần là cơ sở lưu trú mà trở thành một tài nguyên du lịch nhân văn hấp dẫn và độc đáo. Khách du lịch đến nghỉ tại nhà người dân không

chỉ vì hình dáng kiến trúc ngôi nhà mà vì lối sống, phong tục tập quán, không khí gia đình giữa các thành viên bên trong mỗi ngôi nhà.

- Phương thức tổ chức loại hình du lịch homestay là “3 cùng”: Cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt. Với homestay, khách du lịch sẽ được tự khám phá những nét đẹp còn giữ nguyên vẻ hoang sơ của thiên nhiên, tìm hiểu những nét văn hóa đặc sắc của văn hóa bản địa, cùng sống cùng sinh hoạt với người dân bản địa, tham gia các hoạt động của chính gia đình đó, được dạy cách nấu ăn, bắt cá, làm bánh..., mỗi người sẽ phải vận động như những thành viên trong cùng một gia đình.

Cách tiếp cận gần gũi nhất với văn hóa địa phương này giúp các thành viên có ý thức hơn trong việc bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa của dân tộc; trải nghiệm, sâu sắc hơn về cuộc sống.

1.2.2. Ý nghĩa của loại hình du lịch homestay.

1.2.2.1. Chia sẻ lợi ích từ du lịch với cộng đồng địa phương .

Homestay là loại hình du lịch mà khách du lịch được cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt với gia đình người dân bản địa. Đối với một địa điểm mà được khai thác để phát triển du lịch ngoài chính quyền sở tại thì cộng đồng địa phương ít nhiều cũng có thể thu lại lợi ích kinh tế từ hoạt động đó. Đối với chính quyền địa phương khi nơi mà họ quản lý được khai thác để phát triển du lịch thì họ sẽ được thu lợi từ nguồn thuế từ hoạt động kinh doanh của loại hình du lịch homestay và chính quyền địa phương có nhiệm vụ tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động du lịch và đảm bảo an toàn cho du khách. Du lịch homestay không chỉ tạo công ăn việc làm và thu nhập cho chủ nhà mà còn đem lại doanh thu cho những người dân khác với những dịch vụ bổ sung phục vụ khách du lịch. Bên cạnh đó, cộng đồng địa phương cũng được hưởng lợi từ những dự án bảo vệ môi trường, bảo tồn tài nguyên du lịch và xây dựng, nâng cấp cơ sở hạ tầng phục vụ hoạt động du lịch và hơn hết là phục vụ cuộc sống của cộng đồng, làm thay đổi bộ mặt xã hội địa phương.

Khi hoạt động du lịch phát triển tại một địa điểm nào đó thì khách du lịch khi đến đây sẽ có nhu cầu ăn, ở và mua sắm... người dân có thể nắm bắt tình hình ấy và các dịch vụ lưu trú và ăn uống để đáp ứng nhu cầu của khách, hơn thế nữa đối với các địa phương có các làng nghề truyền thống thì tiêu thụ sản phẩm một cách nhanh chóng, thu lại một nguồn thu ổn định và lâu dài. Vì vậy du lịch homestay đóng vai trò quan trọng trong việc xóa đói, giảm nghèo cho cộng đồng dân cư, nhất là đối với vùng sâu, vùng xa.

1.2.2.2. Giáo dục ý thức bảo vệ tài nguyên du lịch.

Bảo vệ môi trường có ý nghĩa quyết định đảm bảo sự phát triển bền vững của du lịch, nâng cao hiệu quả hoạt động kinh doanh du lịch trước mắt cũng như lâu dài. Đặc biệt trong ngành du lịch môi trường và hoạt động du lịch có tác động qua lại với nhau. Du lịch cần hướng tới sự phát triển bền vững với sự tham gia đóng góp của tất cả các bên liên quan: các nhà quản lý, các doanh nghiệp kinh doanh du lịch, khách du lịch và cộng đồng cư dân địa phương.

- Đối với công ty du lịch và chính quyền địa phương

Chính quyền địa phương có các biện pháp bảo vệ các di tích lịch sử, tu bổ và tôn tạo các điểm du lịch nhân văn, để khách du lịch có thể tìm hiểu về những nét văn hóa, các phong tục truyền thống của cộng đồng địa phương.

Đối với các công ty du lịch việc làm vô cùng cần thiết là nâng cao ý thức của các thành phần khách du lịch mà công ty đang khai thác.

- Đối với khách du lịch

Đối với khách tham gia loại hình du lịch Homestay thì việc cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt với gia đình người daab bản địa giúp họ cảm nhận sâu sắc những giá trị của tài nguyên. Khách du lịch không còn là khách thể mà đã trở thành chủ thể của môi trường tự nhiên và môi trường văn hóa - xã hội của nơi đến. Đó là cách hiệu quả nhất để họ hiểu rõ hơn những vùng đất mà họ đến. Những hiểu biết đó sẽ giúp khách du lịch trân trọng và bảo vệ các giá trị tài nguyên.

- Đối với cộng đồng địa phương

Du lịch homestay gắn liền với sự phát triển của cộng đồng địa phương, cộng đồng cùng nhau tham gia hoạt động du lịch, vừa sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên, nền văn hóa bản địa nhưng luôn chú ý bảo vệ môi trường sinh thái, gìn giữ nền văn hóa địa phương không bị đồng hóa với những nền văn hóa khác. Cộng đồng địa phương sẽ là những người chủ sở hữu các nguồn tài nguyên thiên nhiên, họ là những người hiểu rõ nhất về các nguồn tài nguyên tại nơi mình sinh sống.

1.2.2.3. Góp phần đa dạng hóa loại hình du lịch .

Đa dạng hóa các loại hình du lịch không chỉ là nhiệm vụ mà còn là yếu tố tiên quyết cho sự tồn tại của ngành du lịch một quốc gia. Tại nhiều quốc gia, tài nguyên du lịch phong phú, đặc sắc nhưng lượng khách lại ít, nếu có thì thời gian lưu trú không lâu. Nguyên nhân không phải do độ hấp dẫn của tài nguyên du lịch hay sự tiện nghi của cơ sở hạ tầng, vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch mà là do khách du lịch chưa được tạo các điều kiện tốt nhất để tìm hiểu, khám phá những tài nguyên du lịch đó. Các loại hình du lịch còn đơn điệu, chưa xứng tầm với tài nguyên du lịch. Làm thế nào để đa dạng hóa các loại hình du lịch, khai thác tối ưu và thể hiện trọn vẹn độ hấp dẫn của tài nguyên du lịch để thu hút du khách là một bài toán không hề đơn giản và không phải địa phương nào cũng làm được. Du lịch homestay ra đời và phát triển đã góp phần đa dạng hóa các loại hình du lịch, góp phần tạo ra những sản phẩm du lịch đặc thù cho địa phương thu hút khách du lịch. Theo số liệu điều tra của Tổ chức Du lịch thế giới, ngày nay có trên 80% khách đi du lịch nhằm mục đích hưởng thụ các giá trị tự nhiên đa dạng và giá trị văn hóa độc đáo, khác biệt với nền văn hóa của dân tộc họ.

1.2.2.4. Tăng cường giao lưu văn hóa và nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương.

Homestay ở Việt Nam được khởi nguồn từ nhu cầu của những vị khách “tây ba lô”. Tại những điểm du lịch homestay, các chủ hộ vẫn giữ nguyên hiện trạng ngôi nhà của mình chỉ bổ sung thêm và cải thiện một số trang thiết bị cần thiết để du khách khi đến sinh sống cùng họ thì sẽ dễ dàng hiểu được nét văn hóa

của nơi đến hơn. Chủ nhà trong quá trình đón tiếp khách cũng tiếp cận và học hỏi những nét văn hóa của khách du lịch. Trong quá trình giao lưu, chủ và khách cùng thể hiện những nét bản sắc mang đặc trưng văn hóa tộc người. Từ đó mỗi bên lại học hỏi được những nền văn hóa mới nhằm làm phong phú thêm vốn văn hóa truyền thống. Việc phát triển loại hình du lịch homestay có tác động hai chiều, người đi du lịch thì thỏa mãn mục đích của mình còn người dân bản địa có cơ hội giao lưu, tiếp cận với những nền văn hóa khác nhau trên thế giới.

Ngoài ra du lịch homestay cũng giúp người dân địa phương nhận thức về bảo tồn các nét văn hóa truyền thống của họ. Vì bản thân các phong tục tập quán, lễ hội, lối sống, kiến trúc nhà ở, môi trường sống của cộng đồng dân cư là yếu tố tạo nên sức hấp dẫn cho hoạt động du lịch. Trong các hoạt động du lịch, người dân địa phương có thể giới thiệu với khách du lịch về những đặc sắc văn hóa của quê hương mình, góp phần làm tăng thêm niềm tự hào về dân tộc, về quê hương từ đó tăng lên những nỗ lực về bảo tồn.

1.3. Điều kiện phát triển của du lịch homestay.

1.3.1. Tài nguyên du lịch .

Tài nguyên du lịch là một yếu tố quan trọng làm nên sự phát triển của một điểm du lịch. Việc khai thác các tài nguyên du lịch và phát triển các loại hình du lịch luôn gắn liền và có sự tác động qua lại lẫn nhau. Chính sự xuất hiện của các loại hình du lịch đã làm nhiều yếu tố của điều kiện tự nhiên và xã hội trở thành tài nguyên du lịch.

Tài nguyên du lịch phục vụ phát triển loại hình du lịch homestay cũng gồm 2 loại là tài nguyên du lịch tự nhiên và tài nguyên du lịch nhân văn.

❖ Tài nguyên du lịch tự nhiên:

Tài nguyên du lịch tự nhiên để phát triển loại hình du lịch homestay gồm các yếu tố địa chất, địa hình, địa mạo, khí hậu, thủy văn, hệ sinh thái, cảnh quan thiên nhiên.

- Một số dạng địa hình có ý nghĩa với phát triển du lịch homestay:

Địa hình đồng bằng: Đồng bằng là nơi hình thành nuôi dưỡng phát triển các nền văn hóa, văn minh của một đất nước. Dạng địa hình này tạo điều kiện để khách du lịch homestay tìm hiểu về lịch sử văn hóa của điểm du lịch.

Địa hình vùng đồi: Vùng đồi có sự phân cắt địa hình tạo nên cảnh quan đẹp, thêm vào đó không gian thoáng đãng, bao la nên thu hút được sự chú ý của khách du lịch. Vùng đồi là nơi có các di tích khảo cổ và tài nguyên văn hóa - lịch sử độc đáo.

Địa hình miền núi: Có ý nghĩa lớn nhất với sự phát triển du lịch homestay. Tạo điều kiện thuận lợi để phát triển các loại hình du lịch homestay kết hợp với các loại hình du lịch leo núi, nghỉ dưỡng.

- Khí hậu: Để phát triển loại hình homestay đòi hỏi điểm du lịch phải có nét đặc trưng, khác biệt về khí hậu như mát mẻ, không gian trong lành. Việt Nam thuộc kiểu khí hậu nhiệt đới gió mùa ẩm nên rất thích hợp để phát triển du lịch homestay.

- Nguồn nước: Nguồn nước đóng vai trò cực kỳ quan trọng. Nó tham gia vào vòng tuần hoàn của cả trái đất. Tài nguyên nước của nước ta phong phú gồm nước trên mặt và nước ngầm.

Nước trên bề mặt gồm có ao, hồ, sông, suối. Bề mặt nước rộng lớn, không gian thoáng đãng, nước trong xanh. Đây là những yếu tố sẽ cùng hàng loạt yếu tố khác như địa hình, cơ sở vật chất kỹ thuật tạo nên một cảnh quan đẹp hấp dẫn thơ mộng.

Nước ngầm gồm các điểm nước khoáng, suối khoáng nóng là tài nguyên thiên nhiên quý giá để phát triển các loại hình du lịch trong đó có du lịch homestay.

- Sinh vật: Các nguồn sinh vật phong phú, đa dạng là yếu tố thu hút, hấp dẫn du khách, thường tập trung ở các vườn quốc gia, các khu bảo tồn thiên nhiên, các khu rừng sinh thái.

❖ Tài nguyên du lịch nhân văn:

Nhóm tài nguyên du lịch nhân văn do con người tạo ra. Đây cũng là nguyên nhân khiến cho tài nguyên du lịch nhân văn có những đặc điểm khác biệt so với nguồn tài nguyên du lịch tự nhiên. Đối với loại hình du lịch homestay giá trị của tài nguyên du lịch nhân văn của điểm du lịch có sức hấp dẫn cao đối với du khách. Tài nguyên du lịch nhân văn phải mang những nét đặc sắc truyền thống, không bị hiện đại hóa, bao gồm: kiến trúc nhà ở, trang phục truyền thống, phong tục tập quán, lễ hội, cuộc sống sinh hoạt hàng ngày của cư dân bản địa có những nét khác biệt, giữ được những giá trị truyền thống của địa phương.

Khi đi du lịch homestay bên cạnh việc du khách cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt với người dân địa phương thì họ còn muốn tham quan cảnh đẹp, các di tích lịch sử văn hóa của địa phương. Vì vậy điều kiện tài nguyên du lịch càng đa dạng, phong phú và hấp dẫn thì sẽ thu hút được khách du lịch. Từ đó sẽ giữ được khách ở lại lâu hơn với điểm đến.

1.3.2. Cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch .

Cơ sở hạ tầng nói chung có vai trò đặc biệt đối với việc thúc đẩy phát triển du lịch. Bao gồm các yếu tố như mạng lưới giao thông, điện, nước, trạm y tế.... Đối với loại hình du lịch homestay yêu cầu khả năng tiếp cận điểm đến không quá khó khăn. Hệ thống giao thông thuận tiện cho các phương tiện đi lại, thông thoáng, sạch sẽ tạo cảnh quan đẹp cho địa phương. Yếu tố điện, nước cũng là một trong những nhân tố quan trọng phục vụ trực tiếp việc nghỉ ngơi giải trí của khách. Nhìn chung, các công trình này được xây dựng chủ yếu phục vụ nhân dân địa phương, còn đối với khách du lịch nó chỉ có vai trò thứ yếu. Nhưng tại các điểm du lịch, chúng góp phần làm tăng tính đồng bộ của hệ thống dịch vụ du lịch.

Cơ sở vật chất kỹ thuật đóng vai trò hết sức quan trọng trong quá trình tạo ra và thực hiện sản phẩm du lịch cũng như quyết định mức độ khai thác tiềm năng du lịch nhằm thỏa mãn nhu cầu của khách du lịch. Chính vì vậy nên sự phát triển của ngành du lịch bao giờ cũng gắn liền với việc xây dựng và hoàn thiện cơ sở vật chất kỹ thuật. Cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch bao gồm nhiều thành phần, chúng có

những chức năng và ý nghĩa nhất định đối với việc tạo ra, thực hiện các sản phẩm du lịch. Cơ sở vật chất kỹ thuật là phương tiện phục vụ cho việc ăn ngủ của khách.

Cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch loại hình du lịch homestay là chính nhà dân và phải đáp ứng những yêu cầu nhất định sau:

- Nơi lưu trú sạch sẽ và an toàn.
- Thông gió và không bị ẩm mốc, không có mùi.
- Có đủ ánh sáng tự nhiên vào phòng.
- Mái che chắc chắn và không thấm nước.
- Giường ngủ đạt tiêu chuẩn, có nệm, bọc nệm, chăn, mền, gối và khăn phủ giường sạch sẽ và được thay sau khi khách đi, có bộ mới cho khách mới.
- Có phòng tắm sạch sẽ và các tiện nghi vệ sinh.
- Sử dụng phương pháp truyền thống để chống muỗi.
- Tiêu chuẩn nhà ở thực hiện theo tiêu chuẩn quốc gia TCVN 7800:2009

1.3.3. Nguồn nhân lực du lịch.

Cộng đồng địa phương là nguồn nhân lực chủ yếu phục vụ cho loại hình du lịch homestay. Họ có vai trò cung cấp các sản phẩm du lịch như lưu trú tại nhà, đưa khách đi tham quan, sinh hoạt với người dân, các trò chơi và hoạt động giải trí... và đặc biệt, cộng đồng địa phương sẽ là nhân tố bảo tồn tài nguyên, bảo vệ môi trường tích cực nhất. Họ coi tài nguyên du lịch như tài sản của mình và bảo vệ, duy trì, tôn tạo từ đó hình thành các sản phẩm du lịch bản địa đặc trưng thu hút được khách du lịch. Họ là những người không có các kỹ năng du lịch nhưng lại là người hiểu về truyền thống văn hóa, phong tục tập quán, lễ nghi, các phương thức canh tác, sản xuất... với hiểu biết của mình họ sẽ lôi cuốn du khách một cách tự nhiên hơn so với các hướng dẫn viên chuyên nghiệp. Vì đặc thù của loại hình du lịch homestay là không đòi hỏi quá cao về yêu cầu dịch vụ nên nguồn nhân lực có thể học chuyên môn nghiệp vụ trước hoặc trong quá trình đón tiếp khách hay từ các khóa tập huấn kỹ năng du lịch.

Nguồn nhân lực của loại hình du lịch homestay đòi hỏi phải hiểu biết rõ về nét đẹp văn hóa, truyền thống, lễ hội, địa điểm tham quan, điểm du lịch... những điều này thì cộng đồng địa phương hơn ai hết là người hiểu rõ nhất.

1.3.4. Chính sách phát triển du lịch.

Điều kiện về cơ chế chính sách hợp lý tạo môi trường thuận lợi cho việc phát triển du lịch homestay, sự tham gia của cư dân bản địa, sự hỗ trợ của chính phủ trong và ngoài nước về nhân lực, tài chính, và kinh nghiệm phát triển du lịch homestay và các công ty lữ hành trong vấn đề tuyên truyền quảng cáo thu hút khách du lịch đến tham quan. Cơ chế chính sách cũng đóng góp một phần quan trọng trong việc thúc đẩy hoặc kìm chế sự phát triển của một điểm du lịch. Để phát triển du lịch homestay cần có các cơ chế chính sách sau:

- Thu hút đầu tư phát triển loại hình du lịch homestay. Đặc biệt là cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật đối với các vùng xa xôi, khó khăn có thể áp dụng loại hình du lịch homestay.

- Liên kết giữa đại diện nhà nước với các khu vực tư nhân, tham gia tư vấn hoạch định chính sách, chia sẻ trách nhiệm trong việc thúc đẩy quảng bá, phát triển thương hiệu, phát triển nguồn nhân lực. Huy động nguồn lực từ cộng đồng địa phương cho hoạt động chung của vùng, điểm du lịch.

- Chính sách phát triển du lịch bền vững: Khuyến khích bằng công cụ tài chính và hỗ trợ đối với các mô hình nhà dân phục vụ lưu trú loại hình du lịch homestay. Có chính sách ưu đãi với các dự án phát triển du lịch có sử dụng nhiều lao động địa phương, khuyến khích hỗ trợ thực hiện chương trình giám sát môi trường tại các khu, điểm, vùng du lịch và cơ sở dịch vụ du lịch. Cơ chế lập quỹ bảo tồn và phát huy các giá trị tự nhiên và nhân văn phục vụ du lịch.

- Đầu tư phát triển sản phẩm du lịch đặc trưng của vùng.

- Chính sách xúc tiến quảng bá loại hình du lịch homestay tại các thị trường trọng điểm.

- Hỗ trợ chuyển đổi nghề sang làm du lịch ở các vùng nông thôn.

1.2. Kinh nghiệm phát triển loại hình du lịch homestay trên thế giới và ở Việt Nam .

1.4.1. Du lịch homestay tại một số nước ở châu Á.

1.4.1.1. Malaysia.

Ở Malaysia loại hình du lịch homestay chính thức bắt đầu từ năm 1995 ở làng Temerloh, bang Pahang và hiện phát triển rộng rãi ở 14 bang của Malaysia. Pahang có 21 xã với 375 nhà dân làm du lịch homestay cung cấp 412 phòng ở. Hiệp hội Du lịch Homestay Malaysia cho biết cả nước Malaysia hiện có 227 xã, trong đó có 3.264 nhà làm homestay và cung cấp 4.463 phòng nghỉ homestay với số khách trung bình trên mỗi phòng là từ 3 đến 5 người ở. Như vậy cùng một lúc Hiệp hội Du lịch homestay Malaysia có thể đón tiếp từ 300 đến 400 khách du lịch. Đối tượng du khách chính của Malaysia đến từ thị trường khách Nhật và Hàn Quốc. Bình quân trong năm trên 10.000 khách Nhật đi homestay ở Malaysia.

Vùng thôn quê của Malaysia khung cảnh và không khí yên bình. Các con đường dẫn đến làng đều được tráng nhựa nên xe du lịch có thể đến mọi nhà. Nhà của người dân quê ở Termeloh khang trang, đa số là nhà trệt, rất ít có nhà lầu. Chung quanh nhà là trồng hoa cảnh và là bãi đậu xe.

Đến tháng 12-2009 đã có gần 4.000 hộ dân từ 227 ngôi làng khắp cả nước được Bộ Du lịch Malaysia huấn luyện đào tạo và cấp bằng cho phép tổ chức chương trình homestay, và đến nay nó đã trở thành nguồn thu nhập bổ sung cho người dân. Malaysia cũng là nước xúc tiến phát triển loại hình du lịch homestay tại Việt Nam. Cụ thể là tại TP. Hồ Chí Minh.

1.4.1.2. Miền nam Ấn Độ.

Dịch vụ lưu trú gia đình thường được bao gồm trong một hành trình du lịch xuyên tỉnh Kerala, nơi đi tiên phong trong loại hình du lịch homestay ở Ấn Độ, với những bãi biển nguyên sơ và những con đường thủy đẹp một cách bí hiểm. Có rất nhiều lựa chọn, chẳng hạn như du khách có thể lưu trú ở Olavipe Homestay (gần thành phố Cochin), một trang trại do gia đình Thar-akan làm chủ từ 13 đời nay và

gần đây mới được mở cho khách du lịch. Du khách cũng có thể đi săn ở công viên quốc gia Periyar, đi thăm các đồn điền trồng nghệ, vani và cao su.

Các hoạt động có thể bao gồm như đi thăm di sản Varikatt, một biệt thự mang phong cách phương Đông ở thành phố Trivan-drum, và hai đồn điền gia vị Kanjirapally Estate và Vanilla County. Sau cùng, du khách được học về nghệ thuật nấu ăn. Các món ăn ở khắp mọi nơi đều đặc biệt, du khách sẽ được nếm món cá và tôm từ sông lạch ở cơ sở Olavipe rồi ăn cà ri dừa, dhal (một món đậu) và gạo mịn ở đồn điền Vanilla Count

1.4.1.3. Thái Lan.

Điểm du lịch homestay nổi tiếng ở Thái Lan nằm ở Koh Pet, một ngôi làng nhỏ thuộc vùng nông thôn Isaan (miền đông bắc Thái Lan). Du khách sẽ được ăn trong một khu vực nấu ăn ngoài trời có bóng râm. Món ăn thông thường là gạo nếp với thịt lợn, rau và ớt. Những người dân bản địa sẽ cho khách du lịch làm quen với cuộc sống ở Isaan, từ việc đi mua sắm ở chợ đến ăn bữa trưa tại cánh đồng lúa.

1.4.2. Du lịch homestay tại Việt Nam.

1.4.2.1. Sapa.

Bản Tả Van Giáy, nằm ở thung lũng Mường Hoa thuộc xã Tả Van. có hơn 140 hộ dân nhưng có khoảng 40 hộ dân làm du lịch theo mô hình homestay - khách ăn nghỉ, tham gia các sinh hoạt cùng gia chủ để khám phá về văn hóa bản địa. Đi sâu vào bản, đến gia đình nào cũng thấy trong nhà ngoài ngõ sạch sẽ, công trình phụ hiện đại, trước mỗi cổng đều có treo biển homestay, sẵn sàng đón khách. Trong các ngôi nhà truyền thống bằng gỗ, gia chủ chỉ mua thêm những tấm đệm, chăn màn và ga gối, sửa sang hoặc xây mới khu vệ sinh vậy là đã mời được du khách tới ăn nghỉ ngay trong nhà mình. Đảm bảo dịch vụ nghỉ tốt, họ cũng sẵn sàng phục vụ ăn khi du khách có nhu cầu. Bên cạnh đó, trong nhà trang trí một số vật dụng tiêu biểu cho sản phẩm, nét sinh hoạt văn hóa của các dân tộc Tây Bắc. Những bó lúa khô, một vài trang phục Tày, Giáy, Mông... được treo trên vách.

Hiện nay Tả Van có một đội văn nghệ hoạt động thường xuyên để phục vụ nhu cầu của xã và khách du lịch. Vào ban đêm, du khách cùng chủ nhà tổ chức đốt lửa, và các sinh hoạt văn hóa như: Múa quạt, nhảy sạp, thổi kèn... Hiện nhiều gia đình còn biết phối hợp với các văn phòng làm du lịch trên thị trấn, ở Hà Nội để đưa khách về với thôn. Homestay đã làm cho Tả Van Giáy thay da đổi thịt. Đồng bào dân tộc nơi đây đã biết bảo tồn, gìn giữ bản sắc văn hóa để phát triển du lịch, và cuộc sống khấm khá hơn nhờ các nguồn thu từ du lịch .

1.4.2.2. *Hội An.*

Homestay tại phố cổ Hội An đang được nhiều du khách quan tâm lựa chọn vì trong thời gian ngắn du khách có cơ hội thưởng ngoạn vẻ đẹp của di sản văn hóa thế giới, vừa có thể hiểu thêm về nếp ăn ở sinh hoạt, văn hóa của cư dân Hội An. Dọc các trục đường phải trên Chùa Cầu có rất nhiều nhà dân cung cấp dịch vụ homestay. Mỗi gia đình có không quá hai phòng, mỗi phòng có hai giường, giá phòng từ 10 đến 15 USD/đêm. Một ngày lưu trú tại phố cổ Hội An bắt đầu từ tờ mờ sáng. Du khách cùng dậy, nấu nước, pha trà, cùng thưởng thức chén trà nóng với chủ nhà. Buổi điểm tâm sáng với chủ nhà có thể là những món dân dã như xôi bắp, cháo gạo lức với cá khô hoặc tô mì Quảng, cao lầu thơm phức. Du khách nước ngoài nếu không ăn được món Việt thì chủ nhà có thể chế biến điểm tâm theo kiểu Âu, Á.. Buổi tối du khách nghe chủ nhà kể chuyện về Hội An, hoặc đến nhà hàng xóm xem họ chơi cờ, ngâm thơ...là những trải nghiệm thú vị.

1.4.2.3. *Tiền Giang.*

Loại hình du lịch homestay ở Tiền Giang là mô hình du lịch mới, chính thức đi vào hoạt động từ năm 2006, ở đây người dân thân thiện, mến khách gắn với sông nước miền quê, làng nghề truyền thống, cùng các di tích lịch sử - văn hóa ở địa phương để khai thác các dịch vụ phục vụ du lịch cùng với cảnh quan sông nước, vườn cây ăn trái đặc sản của Tiền Giang đang có sức hút mạnh đối với khách du lịch quốc tế có nhu cầu tham quan, trải nghiệm và hòa nhập để tìm hiểu cuộc sống, sinh hoạt của người dân vùng Nam bộ. Tại những điểm du lịch homestay, chủ hộ đã

có kinh nghiệm trong việc phục vụ khách du lịch. Các chủ hộ vẫn giữ nguyên hiện trạng căn hộ của mình với khu vườn trái cây rộng, chỉ bổ sung một số trang thiết bị cần thiết và cải tạo lại khu vực vệ sinh phù hợp với điều kiện phục vụ khách quốc tế. Hiện nay, trên địa bàn tỉnh đã có 12 hộ dân có phòng cho khách du lịch nghỉ đêm tại nhà, tập trung ở các huyện Cái Bè, Châu Thành, Chợ Gạo và TP. Mỹ Tho, đang khai thác phục vụ nhu cầu của du khách. Mỗi điểm du lịch homestay có sức chứa tối thiểu 10 khách/đêm. Ngoài ra, vấn đề vệ sinh môi trường xung quanh đã được gia đình rất quan tâm. Phương tiện vận chuyển phục vụ khách du lịch bằng các tàu du lịch của các hãng lữ hành đã hợp đồng với các hộ dân. Các đường làng được trải đá đỏ, sỏi hoặc bê tông, thuận tiện cho việc đi lại. Nhà nghỉ cũng có trang bị wifi miễn phí, cung cấp đầy đủ thông tin cho du khách về các dịch vụ, tour, tuyến tham quan du lịch tại Cái Bè và vùng phụ cận... Một ngày lưu trú tại nhà cổ ở Cái Bè bắt đầu từ tờ mờ sáng, du khách cùng dậy, nấu nước, pha trà, cùng thưởng thức chén trà nóng với chủ nhà. Chỉ cần mở nhẹ cánh cửa sổ, du khách đã thoải mái hưởng thụ không khí trong lành, yên bình của thôn dã vào tinh mơ, thả bước lang thang hoặc đạp xe đạp dọc các đường làng.

Tiểu kết chương 1

Chương 1 là cơ sở lý luận, tóm tắt các khái niệm mang tính khái quát những vấn đề liên quan đến du lịch homestay: lịch sử hình thành, khái niệm, đặc điểm, ý nghĩa, điều kiện phát triển của du lịch homestay. Ngoài ra, chương 1 cũng đã trình bày cơ sở thực tiễn về du lịch homestay trên cơ sở tìm hiểu một số mô hình phát triển và một số bài học kinh nghiệm trong việc phát triển du lịch homestay tại một số quốc gia châu Á và Việt Nam. Cơ sở lý luận và thực tiễn về du lịch homestay cùng các điều kiện phát triển du lịch homestay trên là cơ sở quan trọng cho việc phân tích các điều kiện phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long sẽ được trình bày ở chương 2.

CHƯƠNG 2.

THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH HOMESTAY TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH.

2.1. Khái quát về khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

2.1.1. Điều kiện tự nhiên.

2.1.1.1. Vị trí địa lý.

Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long có diện tích trên 2.734ha, nằm trải rộng trên địa bàn 7 xã: Gia Hưng, Liên Sơn, Gia Hoà, Gia Lập, Gia Tân, Gia Thanh và chủ yếu ở xã Gia Vân cách huyện Gia Viễn 5 km về phía Đông Bắc, cách thành phố Ninh Bình gần 14 km về phía bắc Tây Bắc có tọa độ địa lý từ 20°21'30" tới 20°24'00" vĩ độ Bắc, và từ 105°48'53" tới 105°54' 40" kinh độ Đông.

+ Phía Tây Bắc giáp huyện Lạc Thủy tỉnh Hòa Bình.

+ Phía Bắc giáp tỉnh Hà Nam.

+ Phía Đông được giới hạn bởi chân núi Đồng Quyển đến núi Mây xã Gia Thanh và sông Đáy.

+ Phía Nam giáp đê Đầm Cút, kéo dài từ thôn Mai Phương xã Gia Hưng tới đồi sỏi xã Gia Thanh và đường 477.

2.1.1.2. Khí hậu.

Vân Long nằm ở phía Tây Nam châu thổ sông Hồng, chịu ảnh hưởng của khí hậu nhiệt đới gió mùa với sự phân hoá sâu sắc giữa các mùa trong năm. Nhiệt độ trung bình năm khá cao và tương đối đồng đều: 23,3⁰ C - 23,4⁰C, độ ẩm dao động 84-85%. Mùa lạnh thường tới sớm vào cuối tháng 11 và kết thúc muộn vào đầu tháng 3 (số ngày lạnh trung bình từ 50 - 60 ngày) chủ yếu do ảnh hưởng của gió mùa Đông Bắc. Tháng lạnh nhất là tháng 1, xong cũng có năm là tháng 12. Nhiệt độ thấp nhất có thể xuống tới 5 - 6⁰ C và mỗi đợt có thể kéo dài 5 - 7 ngày.

Mùa nóng bắt đầu từ tháng 3. Nhiệt độ trung bình nóng nhất vào tháng 7 ($\geq 29^{\circ}\text{C}$).

Khu vực này ít chịu ảnh hưởng của gió Lào mà phần lớn là gió mùa Đông Nam.

Lượng mưa ở mức trung bình (1800 - 1900 mm/năm) phân bố không đều giữa các mùa. Mùa mưa từ cuối tháng 4 đến cuối tháng 10, chiếm tới 88 - 99% tổng lượng mưa hàng năm. Mưa nhiều nhất là tháng 8, 9 có ngày mưa tới 451 mm.

2.1.1.3. Địa hình.

Vân Long là khu bảo tồn thiên nhiên chuyển tiếp giữa núi và đồng bằng. Vì thế địa hình tương đối phức tạp và có sự chênh lệch độ cao:

Núi chiếm khoảng 1/4 diện tích tập trung nhiều ở các xã Gia Hưng, Gia Hòa, Gia Vân, Gia Thanh.

Các vùng khác chủ yếu là đồng bằng chiêm trũng như đầm Cút.

Vùng đất ngập nước thường xuyên phân bố dọc sông Đá Hàn và đầm Cút.

2.1.2. Điều kiện kinh tế, văn hóa, xã hội.

2.1.2.1. Cơ cấu kinh tế.

Tại Vân Long nông nghiệp là ngành kinh tế mũi nhọn với hai ngành chính là trồng trọt và chăn nuôi. Cùng với ngành nông nghiệp địa phương còn triển khai sản xuất lâm nghiệp. Ngoài ra còn phát triển ngành thương mại và du lịch, nhưng các hoạt động du lịch còn mới bước đầu đi vào hoạt động, chưa tương xứng với tiềm năng du lịch.

a) Ngành nông nghiệp

Trồng trọt.

Hiện nay trong khu vực về cơ cấu cây trồng lương thực khá đơn giản, các cây chính ngoài lúa nước, sắn và rau đậu các loại, cây công nghiệp gần ngày chiếm tỷ lệ rất ít. Kinh tế của các hộ gia đình phần lớn đều phụ thuộc vào sản xuất nông nghiệp, trong đó canh tác cây lúa nước đóng vai trò quan trọng nhất. Diện tích lúa nước chiếm 35,6% diện tích đất canh tác trong khu vực, ở phía ngoài đê Đầm Cút chiếm khoảng 65%, còn lại 35% diện tích ở bên trong khu bảo tồn và chủ yếu là diện tích lúa 1 vụ. Đất màu chiếm một diện tích tương đối lớn, phân bố trong các thung lũng núi đá vôi hoặc các sườn đồi thoải, nhưng do trình độ canh tác chưa cao, phần lớn theo kiểu quảng canh, chưa đầu tư thâm canh và đúng kỹ thuật, hệ thống

tươi không có, cây trồng chính trong khu vực là cây sắn, do vậy năng xuất cũng như giá trị kinh tế không cao.

Trong những năm gần đây, người dân đã từng bước chuyển đổi cơ cấu cây trồng, chuyển dần các diện tích vườn tạp sang thành vườn cây ăn quả, nhiều cây có giá trị kinh tế cao đã được người dân trong các thôn Vườn Thị, đôi Ngô, Gọng Vó suu tâm về trồng trong diện tích vườn nhà như: Xoài, Na, Vải, Nhãn, Hồng không hạt, Bưởi. Bước đầu cũng đã đem lại hiệu quả, góp phần tăng thêm thu nhập cho kinh tế hộ gia đình.

Chăn nuôi

Cùng với sự phát triển của trồng trọt, chăn nuôi cũng đã từng bước phát triển, hầu hết hình thức chăn nuôi theo kiểu tận dụng, bình quân mỗi gia đình có từ 1 đến 2 con bò, lợn và 10 đến 15 con gia cầm các loại, chưa có mô hình chăn nuôi công nghiệp. Ngoài việc giải quyết sức kéo cho sản xuất nông nghiệp còn cung cấp thực phẩm tại chỗ và xuất ra bên ngoài, đồng thời tăng nguồn phân bón hữu cơ cho cây trồng và đồng ruộng. Hiện nay chăn nuôi trong khu vực đã góp phần không nhỏ vào việc cải thiện và tăng thu nhập cho bà con nông dân trong vùng. Chăn nuôi cũng góp phần phục vụ hoạt động du lịch homestay bằng việc các hộ dân tại Vân Long đã dùng xe trâu, xe bò như một phương tiện vận chuyển hấp dẫn, mới lạ với khách du lịch.

b) Sản xuất lâm nghiệp

Rừng ở vùng núi đá chủ yếu là rừng cây nhỏ, lùm bụi, dây leo, tre nứa... Đây là hậu quả của việc khai thác chặt phá rừng không kiểm soát được cùng với việc chăn nuôi đại gia súc. Hiện nay, hầu hết diện tích đất có rừng đã được ban quản lý khu bảo tồn kết hợp với chính quyền địa phương tiến hành giao khoán cho các hộ gia đình quản lý, bảo vệ rừng, với suất đầu tư cho 1 ha khoanh nuôi, bảo vệ rừng là 50.000đ/ha, từ đó diện tích rừng tái sinh đã dần được phục hồi. Hoạt động sản xuất lâm nghiệp cũng đã góp phần không nhỏ nâng cao thu nhập kinh tế cho một số hộ

gia đình trong vùng. Góp phần làm hạn chế nhiều hiện tượng lên núi chặt gỗ, chặt phá rừng.

c) Thương mại và du lịch

Trên các khu vực xã vùng đệm có 207 cơ sở tham gia vào hoạt động dịch vụ thương mại, số lao động tham gia chiếm 12% số lao động trong khu vực. Hiện nay tại các xã như Gia Vân, Gia Thanh, Gia Hưng hoạt động du lịch đã dần từng bước phát triển, góp phần làm chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong xã.

2.1.2.2. Văn hóa

Vùng đất ngập nước Vân Long còn là nơi có cảnh quan hấp dẫn, nhiều hang động đẹp, có giá trị như: hang Cá, hang Bồng, hang Rùa, hang Chanh... với nhiều di tích lịch sử văn hoá nổi tiếng đã được công nhận như đền thờ vua Đinh, di tích lịch sử động Hoa Lư, khu danh thắng chùa và động Dịch Lộng, di tích kiến trúc nghệ thuật Đền thánh N guyễn... và các lễ hội như lễ hội mùa xuân, lễ hội đền Bến Nôi, lễ hội động Hoa Lư... Điều kiện địa lý đặc thù, non nước hữu tình, bản sắc văn hoá đặc trưng, con người thân thiện, giàu truyền thống...

2.1.2.3. Xã hội

Thực tế cho thấy tại các xã có ít ruộng canh tác thì mật độ dân số cao, nhưng các xã có nhiều đất ruộng và nhất là đất chưa sử dụng (như vùng núi đá, đầm lầy) thì mật độ giảm nhiều so với mật độ trung bình toàn vùng. Mặt khác, do hệ thống cơ sở hạ tầng về đường giao thông, thủy lợi, điều kiện canh tác gặp khó khăn do đó mật độ dân số ở khu vực này có giảm hơn so với các vùng khác.

2.1.3. Hoạt động du lịch.

Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long được biết đến là một trong những khu du lịch có hệ sinh thái phong phú và độc đáo nhất miền Bắc. Ngoài hai hệ sinh thái chủ yếu là đất ngập nước và rừng trên núi đá vôi, còn có cả hệ sinh thái đồng ruộng, bãi cỏ. Với điều kiện địa lý đặc thù, non nước hữu tình, bản sắc văn hoá đặc trưng, con người thân thiện, giàu truyền thống Vân Long hội đủ các yếu tố cho phát triển du lịch homestay, đã hấp dẫn du khách như khách du lịch Pháp, Hàn

Quốc, Nhật Bản. Nơi đây còn được tỉnh Ninh Bình chọn là một khu du lịch lớn trong quy hoạch tổng thể phát triển du lịch từ năm 2010 của địa phương.

Người dân địa phương tận dụng những phương tiện thô sơ như xe trâu, thuyền nan, mang đậm chất dân dã để tổ chức các hoạt động du lịch hướng du khách về với sinh thái, thiên nhiên hoang dã. Tại nhà dân, khách du lịch được sử dụng các vật dụng dân dã như quạt nan, giường tre, uống nước vối hoặc nước chè xanh... và cùng lao động sản xuất với người dân như đi cấy, làm đất trồng màu, bắt cua, tát nước bằng gầu sòng, gầu dây, móc cua ở bờ ruộng, cất vó, đánh giậm, xay lúa, giã gạo hoặc cùng người dân làm cua nấu canh, thổi cơm bằng bếp củi...

Bên cạnh đó Vân Long còn khai thác một số tuyến du lịch tham quan, ngắm cảnh quang khu bảo tồn.

Các tuyến đường thủy:

+ Tuyến 1: Trung tâm bến thuyền Vân Long - Hang Bóng - Kẽm Trăm - trở về khu du lịch Vân Long.

+ Tuyến 2: Bến thuyền trung tâm - Đền Mẫu - Chùa Thanh Sơn Tự - Vườn Thánh - trở về khu dịch vụ du lịch sinh thái Vân Long.

+ Tuyến 3: Bến thuyền trung tâm - Bức tranh mèo cào - Hang Cá - trở về bến thuyền trung tâm.

Các tuyến đường bộ:

+ Tuyến 4: Từ khu du lịch Vân Long - Đền Ba Non - Đền Bến Nổi - Nhà Bảo tàng động vật.

+ Tuyến 5: Từ khu du lịch Vân long - Đầm Cút - Động Hoa Lư - Đồi Mơ.

+ Tuyến 6: Tuyến du lịch xuyên rừng từ khu dịch vụ du lịch Vân Long - làng sinh thái Đồi Ngô - Làng sinh thái Cọt - Quèn Cả - Đá Hàn trở về khu dịch vụ du lịch Vân Long.

Các tuyến điểm du lịch về nguồn:

+ Tuyến 7: Từ khu du lịch Vân Long - mộ Nguyễn Bặc (diện tích 1,1 ha) - đền vua

Đình Tiên Hoàng(diện tích 3 ha) - đền Đức Thánh Nguyễn - Đông và chùa Địch
Lộng(diện tích 100 ha) - động Hoa Lư - Trở về khu du lịch Vân Long.

Tuyến du lịch làng quê

+ Tuyến 8: Từ khu dịch vụ du lịch - Vân Long - Thôn Phù Long - Chi Lẽ - Mai
Trung - Trung Hòa - Tập Ninh

Tuyến ưa thích nhất

+ Tuyến Kẽm Chấm - Hang Bóng - Núi Voọc (khoảng 2- 4 tiếng)

2.2. Điều kiện phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

2.2.1. Tài nguyên du lịch.

Tài nguyên du lịch tự nhiên và tài nguyên du lịch nhân văn có vai trò quan trọng cho sự phát triển của điểm du lịch. Đối với loại hình du lịch homestay thì nó góp phần làm đa dạng các hoạt động du lịch của du khách. Khách du lịch không chỉ ăn - ở với nhà dân mà còn có các hoạt động tham quan, trải nghiệm tại địa phương.

2.2.1.1. Tài nguyên du lịch tự nhiên.

a) Địa hình

Địa hình Vân Long tương đối bằng phẳng tuy nhiên có sự chênh lệch về độ cao giữa khu vực đã xây dựng và khu ruộng canh tác. Vân Long có nhiều khối núi đá vôi nổi lên giữa vùng đồng bằng tương đối bằng phẳng miền Bắc Việt Nam. Khối núi đá vôi này được bao bọc xung quanh bởi vùng đất ngập nước là 3 con sông: sông Đáy, sông Hoàng Long, sông Bôi.

Vùng đất ngập nước thường xuyên phân bố dọc sông Đá Hàn và vùng đầm Cút là vùng đất ngập nước sâu có thời gian ngập nước thường xuyên. Mùa mưa có thể sâu đến 2-3m, mùa cạn chỉ còn 0,5-1m nên hệ thực vật thủy sinh ở đây đa dạng và phong phú. Hầu hết diện tích đất ngập nước đều được thực vật thủy sinh che phủ dày đặc. Đây là nguồn thức ăn nhiều dinh dưỡng cũng như tạo nơi ẩn nấp cho các loài động vật thủy sinh tồn tại và phát triển.

Nhìn chung địa hình tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long thuận lợi cho việc phát triển du lịch homestay bởi cảnh quan đẹp sẽ tạo sức hấp dẫn cho du khách homestay muốn tham quan, khám phá phong cảnh nơi đây.

b) Khí hậu

Vân Long nằm ở phía Tây Nam châu thổ sông Hồng, kề với vùng núi đá vôi, trực tiếp chịu ảnh hưởng của khí hậu châu thổ Bắc bộ. Khí hậu nhiệt đới gió mùa với sự phân hóa sâu sắc giữa các mùa trong năm là $23,3^{\circ}\text{C}$ - $23,4^{\circ}\text{C}$. Độ ẩm dao động 84-85 %. Số giờ nắng trong năm: 1.600 - 1.700 giờ. Mùa lạnh thường tới sớm vào cuối tháng 11 và kết thúc muộn vào đầu tháng 3 (số ngày lạnh trung bình từ 50 - 60 ngày) chủ yếu do ảnh hưởng của gió mùa Đông Bắc. Tháng lạnh nhất là tháng 1, xong cũng có năm là tháng 12. Nhiệt độ thấp nhất có thể xuống tới $5-6^{\circ}\text{C}$ và mỗi đợt có thể kéo dài 5-7 ngày. Mùa nóng bắt đầu từ tháng 3. Nhiệt độ trung bình nóng nhất vào tháng 7 ($\geq 29^{\circ}\text{C}$). Khu vực này ít chịu ảnh hưởng của gió Lào mà phần lớn là gió mùa Đông Nam. Lượng mưa ở mức trung bình (1800 - 1900 mm/năm) phân bố không đều giữa các mùa. Mùa mưa từ cuối tháng 4 đến cuối tháng 10, chiếm tới 88 - 99% tổng lượng mưa hàng năm. Mưa nhiều nhất là tháng 8, 9 có ngày mưa tới 451 mm.

Đối với loại hình du lịch homestay, thời gian thuận lợi nhất cho các hoạt động du lịch là từ cuối tháng 9 đến đầu tháng 4 năm sau. Thực tế cho thấy nhiệt độ trung bình tại Vân Long thấp hơn $1-2^{\circ}\text{C}$ so với các địa phương khác trong vùng do đặc trưng của địa hình đã tạo ra sự khác biệt này. Đây chính là điều kiện thuận lợi để phát du lịch homestay, du khách sẽ được tận hưởng không khí trong lành, mát mẻ tạo cảm giác thư thái khi đến với Vân Long.

c) Cảnh quan thiên nhiên.

Không chỉ là khu bảo tồn thiên nhiên, Vân Long còn là nơi có cảnh quan đẹp đã được mệnh danh là “Hạ Long không có sóng” với khoảng gần 100 hang động đẹp, nhiều hang động lớn có giá trị phát triển du lịch như: hang Cá, hang Bống,

hang Rùa, hang Chanh, động Dịch Lộng (được mệnh danh là “Nam thiên đệ tam động” - nghĩa là động đẹp thứ ba dưới trời Nam sau Hương Tích và Bích Động)... Riêng hang Cá là hang xuyên thủy dài 250m, cao 8m, rộng 10m là một động rất đẹp.

Đỉnh và sườn các khối núi karst là thành tạo đá vôi phổ biến ở khu bảo tồn. Đỉnh và các khối này thường sắc nhọn với các chỏm đá tai mèo rất đặc trưng, sườn dốc đứng với nhiều đồng đá sụp đổ tạo nên cảnh quan đẹp.

Phễu và các hồ sụt karst (địa phương gọi là Thung) ở đây rất phổ biến với mật độ 2- 3 phễu/km². Các phễu có tiếng là thung Cạn, thung Đầm Bái, thung Quèn cả, thung Hoa Lư (thung Lau), thung Đồng Rộng, thung Giếng Méo... Đất trong phễu và hồ sụt karst rất màu mỡ thích hợp cho nông nghiệp

Hang động karst: Các hang động karst ở đây khá nhiều nhưng đều không lớn, ngắn, trần thấp, và ít thạch nhũ, đại bộ phận là các hang ở chân núi.

Quần thể núi đá vôi ở đây được gọi tên tùy theo hình dạng đặc trưng của mỗi khối núi như: núi Hoàng Quyển, núi Hòm Sách, núi Đá Bàn, núi Mèo Cào, núi Cô Tiên,... Trong lòng những núi đá này là 32 hang động mang vẻ đẹp đặc trưng như: hang Cá, hang Bóng, hang Rùa, hang Chanh, hang Thung Dơi..., Đặc biệt, trên những vách núi khắc những hình ảnh kỳ thú như: hình người cổ đại một tay cầm rìu, tay kia cầm cung tên; một nhóm người cầm tay nhau cùng nhảy múa... Một điều kỳ diệu là bình thường du khách sẽ không nhìn thấy những hình ảnh này nhưng nếu tưới nước lên đá thì những hình ảnh đó sẽ hiện ra rõ rệt.

d) Đa dạng sinh học

Với gần 1000 ha diện tích đất ngập nước và bán ngập nước đang ở trạng thái tự nhiên hoang dã, giới khoa học đã thống kê được 39 loài thực vật thủy sinh. Loài quyết thực vật có: cây họ nước, cây rau bợ, bèo ong. Loài cây một lá mầm có: bèo cái, bèo tấm, cỏ, rau muống; Cây thuộc hai lá mầm có: sen, súng, cây ấu... Các cây thủy sinh phát triển mạnh vào mùa hè, về mùa đông thời tiết lạnh, nước cạn phát triển chậm.

Sống dưới đầm là cả một giới động vật thủy sinh đa dạng và phong phú. Cỡ nhỏ là các động vật nguyên sinh mà mắt thường không nhìn thấy. Cỡ vừa là các loài tôm, cua, ốc, cá. Cỡ lớn có rùa, ba ba. Đây là nơi quần tụ, sinh sản của các loài quý hiếm như cá trầu “tiến vua”, cá đầm xanh và nhiều loài cá khác như cá trê, cá rô, cá chuối.

Vân Long có loài cà cuống thuộc họ chân bơi, một loài côn trùng quý hiếm đã được đưa vào Sách đỏ Việt Nam, cà cuống sống được coi là biểu hiện sự trong lành của môi trường nước, là loài thiên địch giúp con người tiêu diệt một số loài thân mềm.

Các loài chim ở khu bảo tồn có khá nhiều, đến nay đã thống kê được 100 loài thuộc 39 họ và 14 bộ. Đặc trưng của trong vùng là nhánh chim nước, hiện nay có hàng nghìn con cò bợ, cò ruồi, cò trắng thường xuyên kiếm ăn ở các bãi sinh lầy và ruộng lúa. Vân Long có thể là nơi quan trọng đối với một số loài chim nước di cư, đặc biệt là sâm cầm, le le.

Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long đang lưu giữ một số lượng thú khá lớn bao gồm 39 loài, thuộc 19 họ, 8 bộ. Trong đó có nhiều loài thuộc nhóm động vật quý hiếm như Voọc mông trắng - loài linh trưởng đặc hữu của Việt Nam, đang bị đe dọa ở mức toàn cầu. Hiện tại ở Vân Long có khoảng trên 100 cá thể, trong khi năm 2001 mới chỉ có khoảng 40 cá thể. Chính vì lý do đó năm 2010 Vân Long được Trung tâm sách kỷ lục Việt Nam xác nhận 02 kỷ lục, đó là: “Nơi có số lượng cá thể Voọc mông trắng nhiều nhất” và “Nơi có bức tranh tự nhiên lớn nhất”. Trong xu thế phát triển của các ngành kinh tế như hiện nay kéo theo tốc độ đô thị hóa ngày càng mạnh. Những khu du lịch còn giữ nguyên được nét hoang sơ với đa dạng sinh học cao là vô cùng quý.

Với sự đa dạng sinh học của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long sẽ là yếu tố hấp dẫn đối với du khách khi được đi thuyền ngắm toàn bộ cảnh Vân Long, trên đường đi khám phá các hang sẽ gặp từng đàn cò bay đi kiếm ăn,

hay may mắn còn có thể bắt gặp Voọc mông trắng. Chính những khung cảnh thanh bình, độc đáo như thế sẽ hấp dẫn khách du lịch tới Vân Long.

2.2.1.2. Tài nguyên du lịch nhân văn.

Vân Long thuộc châu Đại Hoàng, là một vùng đất cổ của Ninh Bình, giàu truyền thống lịch sử. Đây là vùng đất “sinh vương, sinh thánh”; nơi sinh ra vua Đinh Tiên Hoàng và thánh Nguyễn Minh Không (Lý Quốc Sư). Đinh Bộ Lĩnh con của Thứ sử châu Hoan Đinh Công Trứ, đã dẹp yên 12 sứ quân lên ngôi Hoàng Đế đặt Quốc hiệu là Đại Cồ Việt, dời kinh ấp về động Hoa Lư (xã Gia Hưng) dựng đô mới, đắp thành, đào hào, xây dựng cung điện, đặt triều nghi. Từ đây mở đầu một kỷ nguyên mới cho một quốc gia thống nhất và độc lập. Vùng đất được hai triều đại Đinh, Lê chọn làm Kinh Đô. Xung quanh động Hoa Lư còn để lại rất nhiều dấu ấn huy hoàng của suốt chiều dài lịch sử đất nước với nhiều truyền thuyết được lưu truyền đến tận ngày nay. Nhiều đền chùa, hang động là những minh chứng sống động của một vùng đất cổ trong lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước. Theo thống kê đến ngày 31/12/2012 của Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình, khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long có 25 di tích lịch sử - văn hóa đã được xếp hạng, trong đó có 7 di tích được xếp hạng cấp quốc gia, 18 di tích xếp hạng cấp tỉnh.

a) Một số di tích lịch sử văn hóa tiêu biểu

Động Hoa Lư (còn có tên là *thung Lau*) ở xã Gia Hưng là một di tích lịch sử văn hóa cấp quốc gia. Động nằm cách Cố đô Hoa Lư khoảng 15 km và thành phố Ninh Bình 20 km đường bộ về phía Bắc. Tuy được gọi là động nhưng di tích này là một thung lũng rộng khoảng 16 mẫu nằm lộ thiên được bao bọc bởi các ngọn núi vòng cung. Bốn bề động Hoa Lư được núi đá bao quanh vô cùng kiên cố, chỉ có một lối vào duy nhất là một quèn nhỏ cao khoảng 30m. Bao bên ngoài động là đầm Cút, dài khoảng 3 km rộng 500m, như con hào thiên nhiên chắn giữ. Từ đây có thể tiến ra sông Đáy. Theo truyền thuyết thuở nhỏ Đinh Bộ Lĩnh chăn trâu cùng lũ trẻ ở đây thường bày binh tập trận lấy bông lau làm cờ.

Thung Lá nằm ngay cạnh Thung Lau, cũng nằm lọt giữa thành núi cao ngất. Nơi này cũng có nhiều cây thuốc chữa bệnh tốt nên khi nghĩa quân Vua Đinh bị thương đều được bí mật đưa về đây cứu chữa. Theo truyền thuyết, Thung Lá là vùng rừng linh thiêng nên mọi người đều vào đây thắp hương trước khi đi rừng. Thung Lá có đền thờ Mẫu hậu vua Đinh và thờ Vương bà bí ẩn đó có nhiều công lao giúp Vua Đinh Tiên Hoàng dẹp loạn.

Đền thờ Lê Khả Lãng ở thôn Trung Hòa xã Gia Vân. Lê Khả Lãng vốn gốc họ Vũ, là công thần nhà Lê. Dưới thời Trần ông làm quan đến chức Thái sư. Khi Trần Quý Khoáng bị giặc Minh bắt, ông về quê ở ẩn. Năm Mậu Tuất (1418) Lê Lợi dựng cờ khởi nghĩa, Lê Khả Lãng cùng hai con trai là Lê Ngang và Lê Liệt tìm đến Lam Sơn tụ nghĩa. Cuộc kháng chiến chống nhà Minh thắng lợi, ông có tên trong các công thần ở bậc thứ 5 trong 8 bậc gọi là Huyền hầu và được vua ban Quốc tính từ họ Vũ sang họ Lê. Ông mất năm Nhâm Tuất (1442).

Đền thờ Đức ông Ngọ Lang

Đền được xây dựng ở thôn Tập Ninh xã Gia Vân thờ Ngọ Lang. Sự tích kể rằng Ông là người ở châu Ái phủ Trường Yên, động Hoa Lư vào thời Hùng Vương thứ 18. Ngọ Lang là người thông minh và có chí đã phò giúp Sơn Thánh đánh tan quân Thục ở Châu Ái. Sau đó Ngọ công bái từ Sơn Thánh về ở khu cung phủ Tập Ninh. Người giúp dân tiền của, khuyên dân chăm việc cày cấy làm ăn. Lấy nhân nghĩa cố kết lòng người. Lấy hoà mục đức thành dân tục. Khi ông mất nhân dân Tập Ninh dựng đền thờ ông với duệ hiệu: “Đức ông Ngọ Lang” nổi lên, 4 tướng Hồng nung đều hoá. Nhân dân bèn lập đền thờ tại đây.

Động và chùa Địch Lộng

Động và chùa Địch Lộng là di tích lịch sử - văn hóa cấp quốc gia thuộc xã Gia Thanh. Động và chùa Địch Lộng được giới vua chúa quyền quý xưa xếp vào nhóm “Nam thiên đệ nhất động” có nghĩa động đẹp thứ ba ở trời Nam. Đây là quần thể di tích danh thắng gồm có đình đá (16 cột đá nguyên khối); đền thờ Lý Quốc Sư; hồ bán nguyệt; 5 tháp cao ba tầng và ba gian chùa Hạ.

Động Dịch Lộng nằm ở lưng chừng núi, gồm ba hang liền nhau:

- Hang thứ nhất là nơi thờ Phật nên cũng gọi là chùa Dịch Lộng.

- Hang thứ hai là hang Tỏi, ở hang này có rất nhiều nhũ đá có hình thù, màu sắc khác nhau, tạo cảnh đẹp lung linh huyền ảo.

- Hang thứ ba là hang Sáng, ở vị trí trên cao lại có khoảng lộ thiên, cửa hang thắt hẹp lại nên mỗi khi có gió thổi mạnh vào trong hang, phát ra âm thanh nghe như tiếng sáo, có lẽ vì vậy mà động này có tên là Dịch Lộng - "dịch" nghĩa là sáo, "lộng" nghĩa là gió.

Động - Chùa Dịch Lộng còn là di tích lịch sử trong kháng chiến chống Pháp và là nơi điều trị cho các nạn nhân của bom đạn Mỹ những năm chiến tranh ác liệt.

b) Một số lễ hội tiêu biểu

Lễ hội ở đây khá phong phú, thường diễn ra vào mỗi dịp xuân về. Lễ hội chất lọc gìn giữ những nét đẹp về thuần phong mỹ tục, đề cao giá trị nhân văn của đời sống cộng đồng; ngoài ra còn nhiều hoạt động vui chơi giải trí hấp dẫn. Tuy nhiên, ngoài lễ hội đền đức Thánh Nguyễn và lễ hội động Hoa Lư đã dần dần thu hút được một lượng lớn khách du lịch thập phương, còn lại các lễ hội khác của khu bảo tồn phần lớn mới có sự tham gia của nhân dân địa phương và một số xã liền kề. Một số lễ hội tiêu biểu như:

- Lễ hội mùa xuân – tại xã Gia Vân - huyện Gia Viễn từ ngày mùng 8 đến ngày 13 tháng giêng để tưởng nhớ công ơn của Ngô Sơn Đại Vương. Ngày mùng 8 là ngày lễ được tổ chức ở 5 thôn, ngày mùng 9 các thôn rước kiệu về thôn Tập Ninh. Sau đó là phần hội gồm có múa lân, múa rồng, chơi cờ người, đấu vật, bơi thuyền, kéo chũ, thi thổi com, trọi gà...

- Lễ hội đền Bến Nổi (xã Gia Vân) từ ngày 13 đến ngày 15 tháng 10 tưởng nhớ “tứ vị Hồng Nương” – 4 nữ tướng thời Hai Bà Trưng. 4 bà sinh ở Vân Long, vào ngày 13/10 là những người có công với dân tộc và quê hương. Nhân dân các thôn Tập Ninh, Trung Hoà, Mai Trung, Chi Lễ, Phù Long đều tôn thờ. Ngày lễ hội 13/10 các thôn đều khiêng kiệu, sắc phong vào đền Bến Nổi (đi bằng thuyền rồng

và thuyền nan có bơi chải). Tổ chức tế lễ 2 ngày, sau đó mới ghé bái vọng, đèn chiều quân rồi về đình làng mình.

- Lễ hội truyền thống động Hoa Lư hay *Lễ hội Vua Đinh* là một lễ hội có sự tham gia của toàn thể nhân dân xã Gia Hưng, huyện Gia Viễn. Lễ hội tổ chức tại 4 địa điểm: Đình Trai; chùa Hưng Quốc; động Thung Lau; đền Thung Lá, diễn ra từ ngày 10 đến ngày 13 tháng giêng hàng năm. Đây là dịp để tri ân các bậc tiền nhân như Đinh Tiên Hoàng Đế, Thái hậu Dương Vân Nga, ... Với đạo lý uống nước nhớ nguồn, lễ hội được cộng đồng dân cư tổ chức nghiêm trang với nhiều nghi lễ tế, rước, bên cạnh đó là những trò chơi dân gian như đấu vật, cờ lau tập trận, múa lân, hát chèo, hát dân ca tạo không khí vui tươi, phấn khởi cho nhân dân dự hội.

Bên cạnh việc tham quan, khám phá các cảnh đẹp của địa phương thì khách du lịch homestay còn tìm hiểu được những giá trị văn hóa bản địa nếu trong thời gian du lịch homestay vào đúng dịp tổ chức lễ hội thì du khách còn được tham gia vào những hoạt động của lễ hội cũng như các hình thức lễ nghi, các trò chơi trong lễ hội của người dân địa phương. Những ngày rằm, mùng một người dân thường dâng hoa quả thắp hương tổ tiên hay đến chùa bái Phật. Chính những hoạt động thân quen đối với người dân nhưng lại hấp dẫn du khách quốc tế bởi sự khác biệt đối với văn hóa của họ. Thông qua những hoạt động ấy khách du lịch homestay hiểu thêm về tôn giáo cũng tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên, đạo lý uống nước nhớ nguồn. Đó là những giá trị văn hóa, đạo lý tốt đẹp của dân tộc ta.

c) Đặc sản, ẩm thực

Với du khách khi đi du lịch được thưởng thức những món ăn ngon, những đặc sản của vùng là điều quan trọng. Vân Long nói riêng và Ninh Bình nói chung là nơi nổi tiếng với nhiều món ăn ngon như: mắm tép Gia Viễn, cá chép Hoàng Long, cơm cháy, thịt dê...

- Mắm tép Gia Viễn là một đặc sản đặc trưng của vùng đất này. Gia Viễn là miền quê được bao bọc bởi sông Hoàng Long, sông Đáy và sông Bôi. Đây là vùng chiêm trũng ngập nước của những ngọn núi đá vôi mọc lên từ những đầm nước

ngọt. Người dân vì thế vốn có nghề làm tép riu từ xa xưa. Người ta dùng tép riu làm mắm, gọi là mắm tép. Nghề chế biến mắm tép là công việc bình thường, dân dã ở mỗi gia đình để phục vụ phần chính nhu cầu đời sống, một phần tiêu thụ ra bên ngoài. Làm mắm tép phải theo mùa, khi tép ngon, béo. Người làng Gia Viễn chỉ chọn loại tép riu làm nguyên liệu chế biến thành mắm, tép riu phải là tép già, thân tròn, nhỏ con, màu xanh lam bởi tép gạo tuy to và nạc hơn nhưng làm mắm lại không ngon.

- Cá chuối Vân Long là đặc sản quý của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, được phát hiện đầu tiên ở hang Cá. Cá chuối Vân Long có thân hình to, tròn, sống trong các hang động ngập nước nên có hình dáng đặc trưng. Món cá chuối nướng Vân Long là một đặc sắc ẩm thực của vùng đất phía bắc Gia Viễn.

- Dê núi Ninh Bình có mặt trong “Top 50 món ăn đặc sản nổi tiếng Việt Nam” do Trung tâm kỷ lục Việt Nam xác lập ngày 07/9/2012. Thịt dê ở đây có đặc trưng săn chắc, ít mỡ và có vị thơm. Sở dĩ như vậy vì ở đây có nhiều núi đá, dê chạy nhảy nhiều nên cơ thịt săn chắc, ít mỡ hơn hẳn so với dê thả trên đồi. Mặt khác với địa hình núi đá vôi ngập nước có rất nhiều loại rau, cỏ, thảo dược thích hợp là thức ăn cho dê như giò gai, giò vàng, bách bộ, xoan dù,... tạo nên chất lượng và vị ngon của thịt dê. Các món đặc sản làm từ thịt dê: Dê nướng, dê tái chanh, dê hấp sả, dê xào lăn...

Văn hóa ẩm thực rất quan trọng với một điểm đến du lịch. Chính những món ăn đã làm nên danh tiếng của một địa phương, mà khi nhắc đến đặc sản ấy thì du khách nhớ ngay đến địa phương đó mà các vùng, miền khác không có hoặc không thể sánh bằng. Với loại hình du lịch homestay thì ẩm thực lại là yếu tố rất hấp dẫn. Bởi khách du lịch được thưởng thức các món ăn cho chính tay người dân chế biến với công thức riêng có của vùng quê Ninh Bình nói chung và Vân Long nói riêng.

d) Làng nghề truyền thống

Huyện Gia Viễn có 5 làng nghề được UBND tỉnh Ninh Bình công nhận là làng nghề cấp tỉnh. Trong đó 2 làng nghề thuộc địa bàn khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Bảng 2.1. Làng nghề huyện Gia Viễn được công nhận làng nghề cấp tỉnh

Stt	Tên làng nghề	Địa chỉ	Quyết định công nhận
1	Làng nghề thêu ren Lãng Nội	xã Gia Lập	QĐ 2562/QĐ-UBND ngày 05/11/2007
2	Làng nghề thêu ren Vũ Đại	xã Gia Xuân	
3	Làng nghề đan cót Vân Thị	xã Gia Tân	QĐ 11/QĐ-UBND ngày 02/01/2007
4	Làng nghề mây tre đan An Thái	xã Gia Trung	
5	Làng nghề chẻ tăm hương Văn Hà	xã Gia Phương	QĐ 475/QĐ-UBND ngày 22/7/2011

(Nguồn: Sở Công thương tỉnh Ninh Bình)

Ngoài các làng nghề đã được công nhận trên địa bàn khu bảo tồn còn nhiều làng nghề khác như làng nghề khâu nón Gia Thịnh, làng nghề thêu ren Gia Vân... Các làng nghề đã tạo việc làm cho nhiều lao động địa phương, thúc đẩy việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế, góp phần phát triển kinh tế xã hội trên địa bàn đồng thời cũng tạo nét riêng của làng nghề. Tuy nhiên phần lớn làng nghề còn sản xuất theo quy mô nhỏ lẻ, chưa bắt kịp với sự phát triển của thị trường, chưa kết hợp với việc phát huy các giá trị truyền thống để phát triển du lịch ngay tại làng nghề. Công tác quảng bá, tiếp thị trong phát triển làng nghề gắn với du lịch vẫn còn yếu, trình độ quản lý của các làng nghề truyền thống còn hạn chế, việc tổ chức sản xuất theo mô hình tập thể còn gặp nhiều khó khăn. Để làng nghề phát huy được vai trò của mình đặc biệt đối với lĩnh vực du lịch cần khôi phục và phát triển các làng nghề truyền thống theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa, tiến tới sản xuất bền vững cả về sản lượng, chất lượng sản phẩm, tăng cường công tác quảng bá xúc tiến trong phát triển làng nghề gắn với du lịch để phát triển du lịch làng nghề đạt hiệu quả.

Với những lợi thế như vậy, khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long có khả năng tổ chức cho khách du lịch homestay trực tiếp tham gia vào các hoạt động của làng nghề thủ công truyền thống như thêu ren, làm nón góp phần làm phong phú các hoạt động du lịch cho du khách có những trải nghiệm mới lạ. Từ đó sẽ hấp dẫn khách du lịch ở lại lâu hơn với Vân Long mang lại nhiều lợi ích kinh tế cho cộng đồng địa phương.

2.2.2. Cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch.

2.2.2.1. Cơ sở hạ tầng.

Giao thông hiện có 2,5 km đường dự án dành cho du lịch nối từ đường 447 vào trong trung tâm bến thuyền Vân Long, 20 km đường cấp phối trên đê đầm Cút, 20 km đường đá Hàn đi tỉnh lộ, gần 100 km đường liên thôn liên xã. Hiện nay hầu hết các đường liên thôn đã được đầu tư nâng cấp, đổ bê tông đi lại thuận tiện. Chỉ một số ít đoạn từ đê Đầm Cút vào thung Lá, Đá Hàn đi lại còn khó khăn.

Trong khu vực còn có một số tuyến đường thủy đang đưa vào khai thác sử dụng cho mục đích du lịch. Tại các điểm du lịch chưa có bãi đỗ xe đảm bảo yêu cầu phục vụ cho tham quan du lịch.

Cấp điện

Tại Vân Long hầu như các hộ dân đã có điện thấp sáng phục vụ cho sinh hoạt và phát triển kinh tế. Theo số liệu thống kê huyện Gia Viễn hiện đã có 93,5% số hộ dùng điện quốc gia.

Cấp nước.

Hệ thống cấp nước sạch nhìn chung còn trong tình trạng yếu. Phần lớn các hộ gia đình sử dụng nước giếng khoan và giếng đào, nhưng chỉ khoảng 25-35% hợp vệ sinh. Hiện nay Vân Long mới xây dựng được trạm cấp nước sạch cho thôn Đồi Ngô, Gọng Vó và các xóm 1, 2 và 4 thôn Hoa Tiên.

Thoát nước và vệ sinh môi trường

Hệ thống thoát nước chưa có, thoát nước mưa và nước thải hiện nay chủ yếu thoát ngay ra khu vực xung quanh và tập trung về các ao, kênh mương hiện có

trong khu vực dân cư. Các công trình vệ sinh như nhà tắm, nhà vệ sinh đã được các hộ dân đầu tư xây dựng mới. Vệ sinh môi trường bước đầu đã được chú trọng, tuy nhiên việc quản lý chưa thật chặt chẽ. Các xã chưa có quy hoạch nơi chứa rác thải tập trung để xử lý hoặc chuyên đi nơi khác.

Y tế

Tình hình y tế ở Vân Long nhìn chung tương đối tốt và có xu hướng phát triển đảm bảo phục vụ tốt cho người dân địa phương cũng như khách du lịch. Mỗi xã trong khu bảo tồn đều có một trạm y tế với từ 3-5 cán bộ y tế.

Hệ thống thông tin liên lạc

Hệ thống thông tin liên lạc của các xã ngày càng được nâng cấp. Các nhà cung cấp dịch vụ di động cũng như truyền thông bằng thông rộng đều đã xây dựng các điểm phát sóng tại đây. Hầu hết các hộ gia đình đều có điện thoại cố định hoặc di động.

Thực tế cho thấy hệ thống cơ sở hạ tầng tại các xã trong khu bảo tồn khá hoàn thiện, đáp ứng được nhu cầu của người dân và đang có các chính sách tu bổ, nâng cấp cơ sở hạ tầng để đáp ứng nhu cầu của khách du lịch. Vì mục đích của khách du lịch homestay không phải để hưởng thụ mà họ muốn khám phá, trải nghiệm nên không quá khắt khe đối với các điều kiện cơ sở hạ tầng.

2.2.2.2. Cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch

Đối với loại hình du lịch homestay thì nhà dân chính là cơ sở lưu trú cho khách du lịch.

Tại các xã nằm trong khu bảo tồn đã có 59 hộ đăng kí tham gia xây nhà có phòng cho khách du lịch thuê để chuẩn bị cho khách du lịch homestay đến ở. Một số theo chương trình của UBND tỉnh Ninh Bình đã áp dụng mẫu nhà. Đây là những mẫu nhà được thiết kế theo kiểu nhà truyền thống của người dân đồng bằng Bắc Bộ của Sở Xây dựng cung cấp miễn phí để các hộ dân áp dụng để phục vụ khách đi theo hình thức homestay. Nhưng trên thực tế mới có khoảng gần chục hộ đã bắt đầu

đón khách, bước đầu đã nhận được sự quan tâm của khách quốc tế. Các hộ này đều nằm trên địa bàn xã Gia Vân.

Nhà thường được làm với kết cấu ba gian hai trái. Khuôn viên nhà gồm: qua cổng đến vườn cây, vào đến sân rồi mới đến nhà chính, nhà phụ, nhà bếp, khu vệ sinh, chuồng nuôi gia súc, hàng rào cây hoặc bờ tường bao quanh. Để tạo không gian mát lành cho ngôi nhà, người dân còn sử dụng tán cây, trồng những giàn cây leo quanh nhà như mướp, bầu bí... tạo thành các tấm che nắng tự nhiên, vừa tránh nắng nóng vừa lấy rau quả làm thức ăn.

Cách bố trí, sắp xếp nhà ở thường dành gian giữa để bàn thờ gia tiên cùng với bộ bàn ghế gỗ để tiếp khách. Các gian còn lại để những vật dụng thiết yếu trong gia đình như: giường, tủ, tivi..... Nhìn chung cơ sở vật chất của hầu hết các hộ gia đình vẫn còn sơ sài, chưa đáp ứng tốt nhu cầu của du khách. Tuy nhiên, khách du lịch tham gia loại hình du lịch ở tại nhà dân này không phải để thỏa mãn nhu cầu hưởng thụ mà chủ yếu là để khám phá, tìm hiểu văn hóa và trải nghiệm cuộc sống của cộng đồng dân cư nơi đến. Để thu hút khách du lịch sử dụng dịch vụ homestay ở Vân Long tốt hơn nữa các hộ dân ở đây cần phải đầu tư xây dựng nhà ở của mình để đảm bảo phục vụ nhu cầu của du khách, điều quan trọng là cần nghiên cứu các hình thức độc đáo khác để giúp du khách trải nghiệm và tìm hiểu bản sắc văn hóa của địa phương...

Bên cạnh đó tại Vân Long đã có 6 cơ sở lưu trú phục vụ cho các hoạt động du lịch khác với 342 phòng và 646 giường phục vụ khách du lịch. Trong đó khu khách sạn Vân Long có 95 phòng, khu Emeraldalda Resort có 95 phòng (Emeraldalda Resort tương đương 4 sao). Tuy nhiên số cơ sở lưu trú này còn ít so với nhu cầu của du khách, cộng thêm chất lượng phòng, đa số chất lượng dịch vụ còn chưa cao, thiếu ổn định, đội ngũ nhân viên còn yếu và thiếu, loại hình dịch vụ còn nghèo nàn, đơn điệu nên chưa mới chỉ đáp ứng và thu hút được một phần khách du lịch đến tham quan, nghiên cứu Vân Long nghỉ lại

Bảng 2.2. Cơ sở lưu trú ở Vân Long

Năm	2008	2009	2010	2011	2012
Cơ sở lưu trú	2	2	3	5	6
Tổng số buồng	142	142	312	328	342
Tổng số giường	274	274	614	631	646

(Nguồn: Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình)

Cơ sở dịch vụ vui chơi giải trí: Các dịch vụ vui chơi giải trí, dịch vụ bổ sung tại Vân Long còn khá đơn điệu, chưa phát triển chủ yếu là các dịch vụ cà phê, karaoke... Các dịch vụ như bán đồ lưu niệm hay cho thuê đồ dùng cần thiết cũng chưa phát triển. Ở trung tâm bến thuyền Vân Long có 5 hộ dân bán hàng lưu niệm, điểm du lịch thung Lá và điểm du lịch Địch Lộng có 1 cửa hàng bán đồ lưu niệm, còn ở các điểm du lịch khác không có cửa hàng bán đồ lưu niệm mà chỉ là các hàng bán chè, nước nhỏ lẻ... Tình trạng thiếu cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ các nhu cầu vui chơi giải trí đã làm giảm khả năng kéo dài thời gian lưu trú cũng như chi tiêu của khách. Do đó đòi hỏi cần tiếp tục có kế hoạch và giải pháp thu hút, tăng cường đầu tư vào các dịch vụ vui chơi, giải trí mang giá trị truyền thống tại Vân Long để thúc đẩy khách ở lại dài ngày hơn.

2.2.3. Nguồn nhân lực du lịch.

Nhân lực phục vụ du lịch homestay chính là người dân trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long. Người dân ở đây vẫn giữ được tính cách của cư dân lúa nước sống hiền hòa, cởi mở và chân thật. Họ am hiểu về đời sống văn hóa của địa phương.

Theo thống kê của UBND xã Gia Vân, những năm gần đây hoạt động du lịch đã góp phần giải quyết việc làm cho hơn 400 hộ dân trong xã, bao gồm các hộ có người chèo đò, bán hàng thủ công, đón khách tại gia đình (homestay). Tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long đã có 59 hộ đăng kí tham gia xây nhà có phòng cho khách du lịch thuê để chuẩn bị cho khách du lịch homestay đến ở. Tuy nhiên, hiện tại số lượng các nhà dân đủ tiêu chuẩn đón khách du lịch tại Vân Long

chưa nhiều. Hiện nay mới có khoảng 10 hộ đã bắt đầu đón khách bằng việc phối hợp với các hãng lữ hành phục vụ khách du lịch, đã nhận được sự quan tâm của khách quốc tế. Các hộ này chủ yếu nằm trên địa bàn xã Gia Vân, điển hình là hộ ông Vũ Văn Hương, ông Lê Việt Cường, ông Phạm Văn Khoan ở thôn Tập Ninh; gia đình ông Bùi Văn Hồng thôn Mai Trung và hộ bà Lê Thị Chè (xã Gia Hoà).

Lực lượng lao động cho du lịch homestay tại Vân Long chủ yếu tập trung vào 10 hộ dân đã nêu. Trước khi hoạt động du lịch homestay phát triển nghề chính của họ là làm nông nghiệp và chăn nuôi nhỏ lẻ quy mô hộ gia đình. Họ đều là những chủ hộ của gia đình nôm tuổi đã khá cao khoảng từ 40 - 65 tuổi. Mặc dù đã được đào tạo về chuyên môn nghiệp vụ nhưng do đặc điểm là dân sống sinh hoạt đời thường đã quen nên chưa có tác phong chuyên nghiệp trong việc phục vụ khách. Thời gian đào tạo lại ngắn và ít nên nếu lâu lâu không có khách là dân lại quên kiến thức. Hầu hết các hộ gia đình chỉ được cử một hành viên đi học nên chất lượng lao động trong ngành còn thấp, phục vụ khách chủ yếu xuất phát từ trách nhiệm và tình cảm với khách chứ chưa theo các quy tắc phục vụ đã được ban quản lý đề ra.

Đối với khách mà các hộ phục vụ hầu hết là khách nước ngoài thì cản trở lớn nhất để chủ nhà và khách có thể hiểu nhau chính là ngôn ngữ. Vì lẽ trên để tạo nên mối quan hệ tốt giữa khách và chủ nhà thì chất lượng hướng dẫn viên lại là yếu tố quyết định tạo nên những thành công của một gia đình. Và với các hộ gia đình này thì việc quan hệ tốt với hướng dẫn đôi khi lại là vấn đề cần quan tâm nhiều hơn là tạo mối quan hệ với khách. Nhà nào phục vụ khách tốt, tạo được mối quan hệ tốt, nhà ấy mới có cơ hội được phục vụ khách lần sau. Cũng chính vậy mà có nhà đón được khách nhiều và ngược lại có nhà cả năm chỉ đón được vài khách. Đây cũng là hạn chế cần được các cơ quan quản lý quan tâm hơn nữa trong việc đào tạo nâng cao chất lượng nguồn nhân lực góp phần tăng thu nhập và nâng cao chất lượng cuộc sống cho người dân.

2.2.4. Chính sách phát triển của địa phương.

- Quy hoạch phát triển loại hình du lịch homestay.

Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long được quy hoạch cùng với một số điểm du lịch về nguồn, một số điểm du lịch lân cận khác. Ngay sau khi được thành lập vào năm 2001, khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long đã được đầu tư theo đề án khả thi được Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn và UBND tỉnh Ninh Bình phê duyệt. Sau khi các Quyết định đó được ban hành, khu bảo tồn đã nhận được sự quan tâm, chỉ đạo xây dựng các chương trình, kế hoạch, các định hướng phát triển và bảo vệ tài nguyên trong khu vực. Điều này là một trong những thuận lợi tạo điều kiện cho du lịch tại Vân Long phát triển. Các tổ chức quốc tế cũng quan tâm đến khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long. Điển hình như: Quỹ môi trường toàn cầu; Quỹ bảo vệ động vật hoang dã; Tổ chức động, thực vật quốc tế; Hội động vật Frankfurt tại Việt Nam. Các dự án, đề tài nghiên cứu được triển khai từ các nguồn khác nhau nhưng cùng chung một mục đích: tập trung để bảo vệ và phát triển khu bảo tồn giá trị này. Các chương trình dự án đó đã góp phần không nhỏ thay đổi hành vi của cộng đồng theo hướng có lợi cho bảo tồn. Các ngành chức năng, chính quyền địa phương đã tìm được tiếng nói chung, cùng nhau đề xuất và triển khai nhiều biện pháp để bảo vệ, khai thác, phát triển bền vững tài nguyên quý giá trong khu bảo tồn.

Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch Ninh Bình đến năm 2010, định hướng đến 2015 đã xác định khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long là một trong bảy không gian du lịch của tỉnh Ninh Bình. Trên cơ sở Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Ninh Bình thời kỳ 1995-2010 UBND tỉnh Ninh Bình đã chỉ đạo ngành du lịch Ninh Bình lập quy hoạch chi tiết các khu du lịch trong đó có Quy hoạch chi tiết khu bảo tồn. Quy hoạch phát triển du lịch đã tạo điều kiện quan trọng thu hút đầu tư vào cơ sở hạ tầng, vật chất kỹ thuật, hình thành các khu, điểm du lịch, sản phẩm dịch vụ du lịch của địa phương trong thời gian vừa qua. Các cơ chế, chính sách pháp luật về phát triển du lịch luôn được quan tâm đổi mới hoàn thiện

đề tạo cơ sở pháp lý cho việc quản lý, phát triển du lịch, xúc tiến đầu tư và quảng bá hình ảnh du lịch Ninh Bình nói chung cũng như du lịch Vân Long nói riêng.

- Tạo điều kiện về vốn đầu tư cho phát triển du lịch.

Thực hiện chủ trương của Đảng và Nhà nước ta về “*phát triển du lịch trong tình hình mới*” và “*phát triển du lịch thật sự trở thành ngành kinh tế mũi nhọn*”. Ngày 13/7/2009, Ban thường vụ Tỉnh ủy Ninh Bình đã ban hành Nghị quyết số 15-NQ/TU về phát triển du lịch đến năm 2020, định hướng đến năm 2030, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã tham mưu cho ủy ban nhân dân tỉnh Ninh Bình xây dựng và thực hiện Kế hoạch số 07/KH-UBND ngày 17/7/2009. Kế hoạch đã nêu rõ nhiệm vụ, công việc cụ thể hàng năm của các cơ quan đơn vị trong tỉnh từ việc xây dựng các quy hoạch du lịch đến đầu tư phát triển cơ sở hạ tầng, kỹ thuật và sản phẩm du lịch, từ việc tăng cường quản lý nhà nước về du lịch đến phát triển thị trường, đẩy mạnh quảng bá và xúc tiến du lịch, chuẩn hóa và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch. Trong đó một trong những sản phẩm du lịch Ninh Bình hướng tới là phát triển loại hình du lịch nghỉ tại nhà dân (homestay). Trên chủ trương này, UBND tỉnh Ninh Bình đã giao cho Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch xây dựng dự án phát triển loại hình du lịch homestay tại Vân Long. Đồng thời UBND tỉnh Ninh Bình cũng chỉ đạo Sở xây dựng thiết kế các mẫu nhà theo mẫu nhà truyền thống của người dân đồng bằng Bắc Bộ cung cấp miễn phí cho người dân trong các khu, điểm du lịch trên địa bàn tỉnh để khuyến khích phát triển du lịch homestay. Những chính sách này đã góp phần thúc đẩy hoạt động du lịch tại Vân Long ngày càng phát triển, đặc biệt là phát triển về cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch.

Các chính sách và chương trình phát triển du lịch của tỉnh trong thời gian vừa qua bước đầu đã tạo động lực cho sự phát triển du lịch Ninh Bình nói chung, khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long nói riêng, từng bước chuyên nghiệp hóa, góp phần không nhỏ nâng cao hình ảnh, vị thế du lịch Ninh Bình trên thị trường du lịch trong nước và quốc tế.

- Hướng dẫn, khuyến khích người dân làm du lịch homestay kết hợp với tổ chức đào tạo

Để phát huy tiềm năng, thế mạnh của địa phương, Đảng bộ xã Gia Vân đã có Nghị quyết về phát triển du lịch, trong đó chú trọng du lịch cộng đồng, du lịch homestay. Theo đó, chính quyền địa phương đã tổ chức tương đối tốt công tác đảm bảo an ninh trật tự, đảm bảo vệ sinh môi trường phục vụ du khách. Với nòng cốt là Hội Người cao tuổi, hầu hết các hộ dân ở các trục đường liên thôn và ở gần các di tích đều tích cực trồng cây xanh, cây cảnh để tạo cảnh quan xanh - sạch - đẹp cho thôn xóm. Bên cạnh đó, hàng năm, UBND xã Gia Vân còn phối hợp với Phòng nghiệp vụ du lịch hoặc trung tâm xúc tiến du lịch tỉnh Ninh Bình mở các lớp tập huấn về kiến thức du lịch, văn hóa ứng xử đối với du khách cho người dân đồng thời phối hợp với các doanh nghiệp khai thác du lịch trên địa bàn đẩy mạnh công tác quảng bá, giới thiệu về du lịch địa phương, giải quyết việc làm cho lao động nông thôn.

2.3. Đánh giá chung về hoạt động du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

2.3.1. Tích cực - Thuận lợi.

Du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long đã bước đầu thu hút khách du lịch đem lại lợi ích kinh tế cho người dân tham gia kinh doanh loại hình du lịch này.

Người dân quan tâm đến loại hình du lịch homestay và mong muốn tham gia vào kinh doanh du lịch. Tính đến nay khu bảo tồn thiên nhiên có trên 50 hộ đăng ký tham gia.

Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long là một khu du lịch có tài nguyên du lịch đa dạng, phong phú cả về tự nhiên lẫn nhân văn. Vân Long được coi là nơi phát tích của nhà Đinh với nhiều di tích lịch sử văn hóa gắn liền với tên tuổi vua Đinh như: thung Lau, động Hoa Lư, đền thờ đức Thánh Nguyễn... Bên cạnh đó đây là một trong những khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước lớn nhất đồng bằng

Bắc Bộ với đa dạng sinh học cao, nơi lưu giữ nhiều nguồn gen quý giá về động thực vật.

Người dân thân thiện, mến khách và am hiểu các giá trị văn hóa cũng như có kiến thức về khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Vân Long có vị trí địa lý thuận lợi, cách thủ đô Hà Nội khoảng 80km, có thể kết nối dễ dàng với các khu, điểm du lịch khác trong tỉnh như Vườn quốc gia Cúc Phương, chùa Bái Đính, cố đô Hoa Lư, suối nước nóng Kênh Gà...

Du lịch dựa vào cộng đồng nói chung và du lịch homesay nói riêng đang là một xu thế được quan tâm và khuyến khích phát triển ở tất cả các địa phương trên thế giới. Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long với những tiềm năng về đa dạng sinh học, tài nguyên du lịch nhân văn đặc sắc với vị trí địa lý, giao thông thuận lợi từ các tỉnh thành trung tâm của cả nước, nguồn lao động dồi dào... hoàn toàn có thể là điểm du lịch homestay hấp dẫn du khách trong và ngoài nước.

Những năm gần đây nhà nước đã tạo điều kiện ban hành nhiều chính sách về cơ chế, vốn, kỹ thuật, cơ sở hạ tầng ...tỉnh Ninh Bình nói chung cũng như huyện Gia Viễn nói riêng đã tạo tiền đề cho du lịch Vân Long phát triển. UBND tỉnh Ninh Bình đã chỉ đạo Sở Du lịch Ninh Bình nay là Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình phối hợp cùng các ngành chức năng liên quan lập Quy hoạch chi tiết Vân Long. Đây là một trong những dự án du lịch quan trọng với mục tiêu xây dựng các chương trình hoạt động nhằm bảo vệ và phát triển nguồn tài nguyên thiên nhiên trong khu bảo tồn; tạo thêm việc làm, ổn định và phát triển kinh tế của nhân dân sống trong khu vực, trên cơ sở đó giảm sức ép vào khu bảo tồn thiên nhiên, thực hiện mục tiêu phát triển bền vững; xây dựng khu trung tâm du lịch Vân Long thành đô thị du lịch...góp phần phát triển du lịch toàn tỉnh Ninh Bình cũng như du lịch vùng Bắc Bộ tạo ra những tuyến điểm du lịch có quy mô, nhằm đáp ứng nhu cầu lưu trú, vui chơi giải trí và nghỉ ngơi của du khách.

2.3.2. Hạn chế - Khó khăn.

Số lượng hộ dân tham gia kinh doanh loại hình du lịch homestay còn ít. Hoạt động du lịch homestay còn đơn điệu chưa khai thác trên các điều kiện sẵn có, hầu hết chỉ diễn ra đơn thuần là hình thức lưu trú nhà dân, chưa mang tính đồng bộ là cùng ăn - cùng ở - cùng sinh hoạt với chủ nhà như đúng tính chất của loại hình du lịch homestay. Vì vậy mà sự tương tác giữa chủ nhà và khách chưa cao, lợi ích mà họ nhận được từ loại hình du lịch homestay không đáng kể.

Nhận thức về du lịch homestay còn chưa đầy đủ, chưa đáp ứng với yêu cầu phát triển du lịch, một số hộ dân cung cấp dịch vụ homestay cho du khách nhưng với các sản phẩm có chất lượng chưa cao. Hầu hết người dân tham gia du lịch vẫn chưa được định hướng, đào tạo nghề du lịch nên thiếu kiến thức và kỹ năng phục vụ khách du lịch.

Tại các ngôi nhà cổ kinh doanh loại hình du lịch homestay thì các yếu tố về thẩm mỹ chưa được đảm bảo và chú trọng đầu tư trang thiết bị.

Các chính sách khuyến khích phát triển du lịch homestay tuy đã được quan tâm xây dựng nhưng còn thiếu và chưa đồng bộ. Điều này đã tác động đến việc quản lý sử dụng tài nguyên du lịch, định hướng phát triển du lịch của địa phương chưa xứng với tiềm năng.

Cơ sở hạ tầng đã được nâng cấp đáng kể tạo điều kiện thuận lợi cho du lịch phát triển. Tuy nhiên, hệ thống cơ sở vật chất, kỹ thuật phục vụ du lịch còn ít. Cụ thể là số hộ dân tham gia vào hoạt động homestay còn hạn chế. Cơ sở vật chất của đa số các hộ dân kinh doanh homestay còn nghèo nàn, thiếu các trang thiết bị, nhà vệ sinh sạch sẽ cho du khách. Nhiều điểm du lịch rất hấp dẫn nhưng cơ sở vật chất sơ sài, yếu kém ví dụ như điểm du lịch thung Lá, Địch Lộng...

Thiếu sự phối hợp, liên kết trong các hoạt động phát triển du lịch giữa các bên liên quan. Thực tế hiện nay hoạt động du lịch homestay gần như chỉ phát triển ở khu trung tâm dịch vụ của khu bảo tồn đó là xã Gia Vân, các xã khác hầu như ít phát triển du lịch mặc dù tiềm năng du lịch lớn, thậm chí có xã như Liên Sơn, Gia

Lập hầu như không có hoạt động du lịch. Ngay cả hoạt động du lịch homestay có thể khai thác ở nhiều điểm khác như Gia Hòa, Gia Hưng thì vẫn chỉ tập trung ở xã Gia Vân. Điều này là do các doanh nghiệp chưa liên kết với cộng đồng địa phương để phục vụ du lịch, cũng như sự kết nối giữa chính quyền địa phương và doanh nghiệp chưa được quan tâm.

Công tác xúc tiến, quảng bá đã được quan tâm thực hiện nhưng chưa đạt hiệu quả cao. Sản phẩm du lịch chưa thực sự độc đáo, chất lượng sản phẩm du lịch chưa cao. Hầu hết các sản phẩm khai thác ở các điểm tham quan trong khu bảo tồn còn đơn điệu. Do có nhiều điểm du lịch trong và ngoài nước thành công với loại hình du lịch homestay và tạo được dấu ấn riêng biệt, độc đáo nên du lịch homestay ở Vân Long sẽ gặp nhiều khó khăn, thách thức trong việc tạo ra các sản phẩm du lịch độc đáo, khác lạ để thu hút sự quan tâm chú ý của du khách.

Hoạt động du lịch phát triển đã có những tác động tích cực đến tình hình phát triển kinh tế - xã hội, đời sống của nhân dân như tạo công ăn việc làm, tăng thu nhập, đóng góp vào ngân sách nhà nước, góp phần bảo tồn và gìn giữ các giá trị văn hóa, giá trị đa dạng sinh học khu bảo tồn. Song cũng kéo theo nhiều những tác động tiêu cực, hoạt động của du khách sẽ thay đổi nếp sống, thói quen của người dân địa phương. . .

Du lịch homestay đã phát triển nhưng chưa có một mô hình cụ thể để quản lý hoạt động du lịch. Việc tổ chức quản lý du lịch còn bị buông lỏng, chủ yếu do một xã thực hiện đó là xã Gia Vân. Phát triển du lịch không đồng đều giữa các xã trong khu bảo tồn cũng là một thách thức không nhỏ cho các nhà quản lý trong vấn đề tạo công ăn việc làm và đảm bảo sự hưởng lợi từ hoạt động du lịch giữa các địa phương.

2.4. Thực trạng phát triển loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

2.4.1. Lượng khách.

Mặc dù có trên 50 hộ đăng kí tham gia xây nhà có phòng cho khách du lịch thuê để chuẩn bị cho khách du lịch homestay đến ở. Tuy nhiên, hiện tại số lượng

các nhà dân đủ tiêu chuẩn đón khách du lịch tại Vân Long chưa nhiều. Hiện nay mới có khoảng 10 hộ đã bắt đầu đón khách bằng việc phối hợp với các hãng lữ hành phục vụ khách du lịch. Các hộ này chủ yếu nằm trên địa bàn xã Gia Vân. Do đó lượng khách du lịch homestay còn khá ít. Theo thông tin của Trạm du lịch Vân Long thì lượng khách du lịch homestay trong một số năm gần đây vào khoảng 700 - 800 lượt khách/năm.

Nguyên nhân là do số hộ dân tham gia kinh doanh loại hình du lịch homestay ở khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long còn ít. Bên cạnh đó, khách quốc tế đến Vân Long chủ yếu là đi theo tour. Trước khi đến Vân Long họ đã tham quan và nghỉ chân tại Hà Nội hoặc một số tỉnh khác như Hải Phòng, Quảng Ninh, sau khi đi thăm quan các điểm du lịch tại Vân Long lại lên xe trở về Hà Nội hoặc đi tiếp các điểm khác của Ninh Bình, tỷ lệ khách ở lại Vân Long còn khá thấp. Mục đích đến Vân Long của khách quốc tế chủ yếu là tham quan du lịch thuần túy. Loại hình lưu trú chủ yếu được lựa chọn là nhà nghỉ, khách sạn chiếm 61,4%, loại hình nghỉ tại nhà dân được khách quốc tế ưa thích nhưng mới chỉ chiếm 34,3% số người được phỏng vấn, mặc dù cho phí cho một đêm nghỉ chỉ từ 70.000 – 130.000 đồng. Nguyên nhân là do du khách vẫn còn e ngại về chất lượng phục vụ của loại hình này, với họ nghỉ ngơi tại khách sạn và nhà nghỉ sẽ đảm bảo hơn. Vì thế để thu hút khách sử dụng dịch vụ của mình nhiều hơn thì cộng đồng địa phương cần chú ý tới yếu tố vệ sinh môi trường, vệ sinh nhà ở đặc biệt các hộ dân cần thiết kể lại các nhà vệ sinh, nhà tắm tạo điều kiện thuận lợi cho khách khi sử dụng, cũng như cần chú ý chất lượng phục vụ để tăng độ tin cậy của du khách.

Bảng 2.3. Loại hình lưu trú của khách quốc tế đến Vân Long

Loại hình lưu trú	Khách quốc tế chọn (người)	Khách quốc tế chọn (%)
Nhà nghỉ, khách sạn	43	61,4
Homestay	24	34,3
Nhà trọ	3	4,3
Tổng số	70	100

(Nguồn: Kết quả điều tra khách du lịch quốc tế ở Vân Long tháng 4/2013)

2.4.2. Các hoạt động du lịch homestay.

Với loại hình du lịch homestay du khách sẽ ở cùng - ăn cùng - sinh hoạt cùng người dân. Tại Vân Long loại hình du lịch homestay chủ yếu diễn ra tại địa bàn xã Gia Vân. Trên thực tế hoạt động du lịch homestay chỉ mới có một số hộ gia đình đảm bảo được ba yếu tố đặc trưng “ba cùng” của loại hình du lịch này. Các hoạt động du lịch homestay chủ yếu bao gồm hoạt động lưu trú và sinh hoạt cùng người dân, tham gia lao động sản xuất như tát nước, cắt vó, đánh giậm, xay lúa, giã gạo..... Đến đây, du khách có thể cưỡi xe do trâu kéo. Trên hành trình du lịch bằng xe trâu, du khách sẽ được tham quan các di tích xuyên suốt 5 thôn trong xã gồm: Đình và chùa Phù Long - chùa Chi Lễ - đình và chùa Mai Trung - chùa Trung Hòa - chùa Tập Ninh. Các thôn trong xã vẫn còn lưu giữ được những nét đẹp của làng quê Bắc bộ với nhiều cây đa, bến nước. Bên cạnh các hoạt động đó khách còn được đi tham quan vùng đất ngập nước Vân Long cũng như các di tích lịch sử văn hóa. Tại các xã quanh khu vực khu bảo tồn có nhiều đình, chùa được xếp hạng cấp tỉnh và khoảng 30 nhà thờ họ, 1 nhà thờ công giáo. Với homestay, du khách sẽ cảm thấy mình được về với thiên nhiên và cảm nhận những điều thú vị từ cuộc sống dân dã. Tại nhà dân khách được sử dụng các vật dụng dân dã như quạt nan, ngòai chõng tre uống nước vôi và nói chuyện với người dân hoặc xem đánh cờ..

Hiện tại mới có một doanh nghiệp của Ninh Bình là doanh nghiệp tư nhân Ngôi Sao phối hợp với các đơn vị lữ hành của Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Huế và một số tỉnh khác làm dịch vụ homestay cho khách trải nghiệm các công

việc của người nông dân như : như đi cấy, làm đất trồng màu, bắt cua, hoặc cùng người dân làm cua nấu canh, thổi cơm bằng bếp củi... Tại nhà dân nếu như khách có nhu cầu ăn cùng người dân thì họ mới nấu. Mỗi suất ăn khoảng 50 - 100 nghìn đồng tùy theo du khách muốn ăn món gì. Khách du lịch sẽ cùng người dân chuẩn bị bữa cơm gia đình. Còn lại đa số chọn đi ăn nhà hàng, thưởng thức các món ăn đặc sản của Vân Long.

Tiểu kết chương 2

Chương này đã giới thiệu khái quát về vị trí địa lý, dân số, kinh tế,... của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, trong đó chú trọng nêu lên những điều kiện để phát triển du lịch homestay. Có thể thấy khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long có nhiều điều kiện để phát triển du lịch tuy nhiên thực trạng khai thác tiềm năng tự nhiên và nhân văn phục vụ cho hoạt động du lịch mang lại lợi ích cho người dân địa phương chưa tương xứng với tiềm năng.

Chương 2 đã phân tích thực trạng du lịch tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long dựa trên số lượng khách du lịch homestay. Đồng thời cũng đã đánh giá thuận lợi, khó khăn của hoạt động du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Vì vậy để phát triển du lịch homestay tại Vân Long đạt hiệu quả cao hơn nữa cần có những giải pháp khắc phục. Những giải pháp đó sẽ được trình bày ở chương 3

CHƯƠNG 3

CÁC GIẢI PHÁP NHẪM KHAI THÁC HIỆU QUẢ CÁC ĐIỀU KIỆN PHÁT TRIỂN LOẠI HÌNH DU LỊCH TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN ĐẤT NGẬP NƯỚC VÂN LONG - NINH BÌNH

3.1. Định hướng phát triển du lịch của Ninh Bình đến năm 2020 tầm nhìn 2030.

Ngày 12/02, UBND tỉnh Ninh Bình tổ chức hội nghị triển khai Đề án chiến lược phát triển du lịch Ninh Bình đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030. Theo dự kiến, Đề án chiến lược phát triển du lịch đến năm 2020, tầm nhìn 2030 sẽ tập trung vào 8 nhóm vấn đề, đó là: Công tác xây dựng và tổ chức thực hiện quy hoạch; nâng cao hiệu quả quản lý Nhà nước về du lịch; đẩy mạnh phát triển sản phẩm du lịch; nâng cấp phát triển hạ tầng du lịch của tỉnh và cơ sở vật chất phục vụ du lịch; chú trọng công tác bảo vệ tài nguyên môi trường và vệ sinh môi trường; chuẩn hoá và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực phục vụ du lịch; phát triển thị trường và quảng bá, xúc tiến du lịch; giáo dục cộng đồng về phát triển du lịch và bảo vệ tài nguyên du lịch.

Ngành Du lịch phải nâng cao năng lực quản lý, chất lượng sản phẩm du lịch, nguồn nhân lực phục vụ du lịch, tích cực tuyên truyền, quảng bá, xây dựng nhiều tua, tuyến hấp dẫn, nâng cao năng lực lưu trú. Phát triển du lịch phải gắn với phát triển các dịch vụ du lịch, thu hút và giải quyết việc làm cho nhiều lao động ở các địa phương.

Để du lịch phát triển bền vững phải có sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị, các tầng lớp nhân dân; đồng thời các cấp, các ngành cần phải có sự phối hợp chặt chẽ với ngành du lịch trong việc đảm bảo vệ sinh môi trường, an ninh trật tự, giáo dục ý thức cộng đồng về phát triển và bảo vệ tài nguyên du lịch.

Đề khai thác và phát huy thế mạnh của du lịch, những năm qua, tỉnh đã ban hành Nghị quyết, quy hoạch tổng thể về phát triển du lịch, đồng thời có nhiều cơ chế, chính sách tạo điều kiện thuận lợi để thu hút, đầu tư cho du lịch.

1. Về thị trường khách du lịch.

- Khai thác mạnh thị trường khách du lịch nội địa, trong đó chú trọng thị trường các đô thị lớn (Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Hải phòng, Đà Nẵng, Cần Thơ) và các tỉnh lân cận;

- Mở rộng thị trường khách du lịch quốc tế, trong đó tập trung vào các thị trường truyền thống và thị trường có khả năng chi trả cao như: Tây Âu, Đông Bắc Á - Thái Bình Dương, Bắc Mỹ và ASEAN.

2. Về phát triển các sản phẩm du lịch:

- Phát triển đa dạng các sản phẩm du lịch với các loại hình: thăm quan danh thắng và các di tích lịch sử, văn hoá, tâm linh; du lịch sinh thái, nghỉ dưỡng, du lịch homestay, hội thảo, hội nghị, mua sắm, nghỉ cuối tuần...phù hợp với từng khu, điểm du lịch trên địa bàn tỉnh.

3. Tổ chức không gian phát triển du lịch:

- Quy hoạch thành 7 khu du lịch chính, gồm:

+ Khu Tam Cốc – Bích Động – Sinh thái Tràng An - Cố đô Hoa Lư;

+ Khu trung tâm thành phố Ninh Bình;

+ Khu Vườn quốc gia Cúc Phương - Kỳ Phú - Hồ Đồng Chương;

+ Khu du lịch suối nước nóng Kênh Gà - động Vân Trình – Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long – Chùa Địch Lộng - động Hoa Lư.

+ Khu thị xã Tam Điệp – Phòng tuyến Tam Điệp - Biện Sơn;

+ Khu hồ Yên Thắng – Yên Đồng - Động Mã Tiên;

+ Khu Nhà thờ đá Phát Diệm và vùng biển Kim Sơn.

3.2. Các giải pháp nhằm phát triển loại hình du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

3.2.1. Giải pháp xây dựng sản phẩm du lịch homestay đặc thù.

Mỗi một vùng miền, địa phương đều có những điều kiện sinh sống, những đặc điểm văn hoá, phong tục tập quán, hoạt động sản xuất mang những sắc thái riêng của mình. Những đặc trưng đó có sức hấp dẫn riêng đối với khách du lịch. Tính khác biệt của sản phẩm là yếu tố có vai trò quan trọng hàng đầu đối với quyết định lựa chọn sản phẩm của khách du lịch. Sản phẩm du lịch đặc thù là sản phẩm có những đặc tính độc đáo, nguyên bản và đại diện về tài nguyên du lịch (tự nhiên và nhân văn) cho một lãnh thổ hoặc điểm đến du lịch với những dịch vụ không chỉ làm thỏa mãn mong đợi của du khách mà còn tạo được ấn tượng bởi tính độc đáo và sáng tạo.

Để thu hút khách du lịch thì Vân Long cần có các sản phẩm du lịch mang tính đặc trưng riêng của địa phương. Muốn làm được như vậy thì tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long cần thuyết phục các hộ dân giữ lại những ngôi nhà cổ, có các cơ chế chính sách hỗ trợ nhà dân tu sửa lại nhà ở nhưng không làm ảnh hưởng đến kiến trúc nguyên mẫu của ngôi nhà xưa.

Quy hoạch xây dựng tại khu bảo tồn không xây nhà quá cao sẽ làm phá vỡ không gian làng quê. Bên cạnh đưa ra mẫu nhà thiết kế theo kiểu nhà truyền thống của người dân đồng bằng Bắc Bộ nói chung và vùng Gia Viễn nói riêng để các hộ dân áp dụng phục vụ khách du lịch homestay. Khuôn viên của mỗi gia đình sẽ thiết kế sân vườn với các loại cây trồng đặc trưng của vùng, hay thêm ao cá để du khách có thêm các hoạt động trải nghiệm cho khách du lịch như tham gia vào các hoạt động sản xuất nông nghiệp.

Chính quyền các xã nên khuyến khích người dân phát triển chăn nuôi như trâu, bò. Không chỉ lấy sức kéo phục vụ sản xuất mà còn là một phương tiện vận chuyển thân thiện với môi trường cho du khách khám phá làng quê. Hay phát triển số lượng đàn dê không những làm nguồn cung cấp thực phẩm như một đặc sản, mà bên cạnh đó còn cho khách du lịch homestay tham gia chăn dê cũng là hoạt động đặc trưng mang nét riêng biệt của vùng quê Ninh Bình. Đồng thời đây cũng là cách

đưa các hoạt động tập thể, các trò chơi dân gian vào các tour du lịch homestay làm đa dạng các hoạt động du lịch.

Định hướng cho người dân địa phương cách thức để có thể tổ chức cho du khách trải nghiệm cuộc sống đời thường của người dân Vân Long như: ra đồng mò tôm, bắt cá, cấy lúa... Có thể nghiên cứu thành lập cơ sở sản xuất mắm tép Gia Viễn theo mô hình nhỏ ở Vân Long để đảm bảo điều kiện vệ sinh môi trường và không làm ảnh hưởng đến hệ sinh thái của khu bảo tồn thiên nhiên. Tại cơ sở này thể hiện đầy đủ các quy trình làm mắm tép, có thuyết minh cho khách xem quy trình sản xuất. Tạo điều kiện và vận động một số doanh nghiệp sản xuất hàng thủ công mỹ nghệ truyền thống như ở xã Gia Vân tham gia vào hoạt động du lịch bằng cách phối hợp với doanh nghiệp lữ hành, đơn vị kinh doanh du lịch hoặc các hộ dân tại địa phương tổ chức cho du khách tham quan quy trình sản xuất hàng thủ công mỹ nghệ của doanh nghiệp.... Đưa các làng nghề truyền thống của địa phương như làng nghề khâu nón Gia Thịnh, làng nghề thêu ren Gia Vân. Người dân hướng dẫn khách du lịch các công đoạn làm ra một chiếc nón hay một cái khăn thêu ren như thế nào. Sau đó du khách sẽ được sở hữu chính sản phẩm mà mình đã làm ra. Những hoạt động tham quan, trải nghiệm tại các làng nghề sẽ có thu phí dịch vụ. Vân Long nên học tập mô hình như ở làng gốm Bát Tràng - Hà Nội.

Người dân hướng cho khách du lịch nấu các bữa cơm với những món ăn truyền thống, đặc trưng của Ninh Bình nói chung và Vân Long nói riêng. Chính những hoạt động này giúp cho các hộ dân tăng thêm lợi ích kinh tế từ hoạt động tổ chức ăn uống.

Tổ chức sinh hoạt buổi tối tại các sân đình cho nhân dân với các hoạt động như hát xẩm và thành lập đội văn nghệ của các thôn vừa gìn giữ, bảo tồn bản sắc văn hóa vừa giúp du khách biết thêm văn hóa của địa phương, hòa mình vào không gian văn hóa đó.

Giáo dục, bồi dưỡng người dân các kiến thức về văn hóa, lịch sử của chính địa phương mình để giới thiệu cho khách. Vì loại hình du lịch homestay, chủ nhà coi như là một hướng dẫn viên am hiểu về văn hóa bản địa hơn ai hết.

3.2.2. Thu hút cộng đồng địa phương tham gia vào hoạt động du lịch homestay.

Muốn thu hút cộng đồng địa phương vào du lịch thì phải cho họ hiểu được ý nghĩa, tầm quan trọng của phát triển du lịch homestay vừa tạo ra thu nhập, vừa giúp họ bảo tồn được văn hóa, giữ gìn môi trường. Khi khách đến ở tại gia đình họ thì họ không những hiểu biết thêm các nền văn hóa mới mà thông qua quá trình giao tiếp, trao đổi với khách du lịch, họ còn giới thiệu được những phong tục tập quán, nghề truyền thống, các giá trị tài nguyên du lịch tự nhiên của địa phương.

Địa phương cần tổ chức các cuộc hội thảo về du loại hình du lịch homestay nhằm nâng cao hiểu biết của người dân địa phương về homestay và giới thiệu cho họ học tập cách làm du lịch homestay của các địa phương đã thành công trong việc phát triển loại hình du lịch homestay như ở Mai Châu, Sa Pa, Hội An. Đồng thời có các hướng dẫn cụ thể cho người dân tham gia vào loại hình du lịch homestay về các tiêu chuẩn nhà ở phục vụ du lịch homestay.

Với loại hình du lịch homestay thì người dân sẽ là người hưởng lợi đầu tiên. Hiện nay loại hình du lịch homestay ở Vân Long người dân chủ được hưởng lợi từ hoạt động lưu trú. Do vậy lợi ích từ hoạt động du lịch homestay mang lại còn khá ít. Du lịch homestay cần tạo ra cho người dân địa phương có thêm thu nhập từ ăn uống đến bán các sản phẩm thủ công truyền thống của địa phương bằng cách hướng dẫn các hộ dân cách thức làm du lịch homestay từ việc kinh doanh lưu trú cho đến hướng dẫn khách các hoạt động nấu ăn, tham quan, giải trí hay các kỹ năng bán hàng lưu niệm....

Đó chính là những lợi ích thiết thực cho chính người dân. Thu hút người dân tham gia vào du lịch, chia sẻ cho họ lợi ích từ du lịch chính là một tiêu chí hướng đến du lịch bền vững và cũng là phương thức tốt nhất để có thể thu hút họ tham gia vào loại hình du lịch homestay.

3.2.3. Giải pháp về cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật và dịch vụ du lịch

Hoạt động du lịch luôn gắn liền với hệ thống kết cấu hạ tầng, đặc biệt là hệ thống giao thông, hệ thống cung cấp điện nước, bưu chính viễn thông. Vì vậy cần phải có những chính sách ưu tiên đầu tư vào hệ thống kết cấu hạ tầng để đáp ứng những nhu cầu thiết yếu của khách du lịch. Đầu tư cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất phải phù hợp với mục tiêu phát triển bền vững trên cơ sở tiềm năng và thế mạnh của địa phương. Cần kêu gọi, khuyến khích đầu tư vào cơ sở hạ tầng của các doanh nghiệp, tranh thủ nguồn vốn của các chương trình phát triển nông thôn mới, chương trình xóa đói giảm nghèo, các chính sách phát triển du lịch.

Hệ thống đường giao thông.

Từng bước mở mang và nâng cấp mạng lưới đường giao thông. Cải tạo đường liên xã, đường liên thôn nhưng không làm ảnh hưởng tới tự nhiên.

Đường thủy và bến thuyền du lịch: Cải tạo và mở rộng các tuyến đường thủy hiện nay đang hoạt động như: từ bến thuyền Vân Long đi Kẽm Trăm, đền Bến Nổi, Hang Vòng, Hang Bóng, đảm bảo an toàn của du lịch đường thủy. Nối liền hoạt động ngắm cảnh bằng các tuyến đường thủy và các bến thuyền tại vị trí các điểm du lịch như : bến thuyền Đầm Cút, bến thuyền Núi Mèo Cào, bến thuyền đền Bến Nổi, và các vị trí hiện đang khai thác trong toàn khu bảo tồn.

Hệ thống điện, nước, thông tin liên lạc.

Hiện nay, hệ thống cung cấp nước sạch tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long còn chưa được đầu tư lớn, cần xây dựng hệ thống cung cấp nước sạch, đảm bảo hợp vệ sinh, đáp ứng nhu cầu tối thiểu của khách.

Chú trọng đầu tư vào hệ thống thông tin liên lạc và internet, đây là yêu cầu thiết yếu phù hợp với tình hình phát triển chung của xã hội.

Về cơ sở lưu trú.

Hiện nay các hộ dân tham gia kinh doanh loại hình du lịch homestay mới chỉ tập trung ở xã Gia Vân. Vì vậy cần có thêm các hộ dân kinh doanh ở khu vực xã Gia Hưng, Gia Hòa để phục vụ nhu cầu của khách.

Các hộ gia đình khi tham gia vào loại hình du lịch homestay thì kiến trúc nhà ở cần đảm bảo tính thẩm mỹ, cần bảo tồn những kiến trúc mang dấu ấn đặc trưng của làng quê Bắc Bộ. Trên cơ sở điều kiện vật chất nhà dân sẵn có, cũng cần phải được đầu tư, nâng cấp hệ thống nhà vệ sinh, nhà tắm hiện đại đảm bảo vệ sinh, tiện nghi đáp ứng nhu cầu của khách du lịch. Các đồ đạc, trang thiết bị trong nhà phải hài hòa, phù hợp với kiến trúc truyền thống vừa đảm bảo sự tiện nghi thoải mái cho khách, đáp ứng những nhu cầu thiết yếu của họ như giường phải thoải mái, ga gối sạch sẽ, tủ đựng đồ cá nhân, tivi, quạt hoặc điều hòa nhiệt độ, truyền hình, internet. Trang trí nhà để tạo cho khách có cảm giác được trở về với làng quê yên bình như hiên nhà có kê bộ bàn ghế gỗ hoặc chiếc chõng tre để tiếp khách, bố trí các chum, vại nước với gạo dứa để khách rửa chân

Yếu tố an toàn là điều kiện đầu tiên mà khách du lịch mong muốn ở nơi đến du lịch. Các hộ gia đình cần đảm bảo an toàn cho du khách khi họ lưu trú tại gia đình như an toàn các thiết bị điện, kết cấu nhà ở.

Khuôn viên ngôi nhà cần gọn gàng, sạch sẽ, trồng thêm các loại cây xanh để tạo bóng mát. Bên cạnh đó các hộ gia đình có thể trồng trọt các loại rau, quả cung cấp cho chính gia đình và phục vụ các bữa ăn cho du khách và tạo ra khuôn viên xanh cho ngôi nhà.

3.2.4. Giải pháp về nhân lực du lịch.

Lực lượng tham gia vào du lịch homestay chính là người dân địa phương. Hiện nay số hộ dân tham gia vào lực lượng lao động du lịch homestay tại Vân Long còn hạn chế cả về số lượng và trình độ chuyên môn nghiệp vụ. Trong thời gian tới để phát triển đội ngũ lao động du lịch tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long cần thực hiện một số giải pháp sau:

- Tổ chức các lớp tập huấn nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương về du lịch nói chung và loại hình du lịch homestay nói riêng, giáo dục cho họ thái độ phục vụ khách du lịch một cách thân thiện, cởi mở, cách giao tiếp ứng xử với khách du lịch.

- Giúp người dân hiểu ý nghĩa của những giá trị văn hóa mà họ sở hữu để họ tự hào từ đó có ý thức giữ gìn.

- Các hộ gia đình đã tham gia và có khả năng tham gia các hoạt động du lịch homestay cần được hỗ trợ nâng cao nghiệp vụ và tổ chức quản lý kinh doanh du lịch. Hiện nay, ở các thôn Phù Long, Tri Lễ, Tập Ninh của xã Gia Vân; thôn Vườn Thị của xã Gia Hòa một số hộ dân đã đón khách theo hình thức homestay, tổ chức cho khách trải nghiệm cuộc sống của người nông dân địa phương, tổ chức cho khách đi tham quan bằng xe trâu, xe bò. Tuy nhiên, trình độ chuyên môn nghiệp vụ để phục vụ khách du lịch còn hạn chế. Họ cần được đào tạo một số nghiệp vụ như: đón tiếp khách, hướng dẫn, hướng dẫn khách nấu ăn và các kỹ năng phục vụ khách ăn uống...

- Mở thêm lớp bồi túc kiến thức tiếng anh giao tiếp cơ bản cho các hộ dân tham gia loại hình du lịch homestay để phục vụ du khách được tốt hơn.

- Khuyến khích người dân khôi phục, phát triển nghề thủ công truyền thống theo mô hình hộ gia đình. Qua đó phổ biến cho họ các kỹ năng bán hàng chính từ các sản phẩm của mình cho khách du lịch.

3.2.5. Giải pháp về quảng bá, xúc tiến .

Với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin, đặc biệt là mạng internet, việc tận dụng mạng internet và sử dụng website của ngành du lịch Ninh Bình để quảng bá và giới thiệu điểm đến du lịch mang lại hiệu quả cao với chi phí thấp và phù hợp với xu thế phát triển của thị trường khách du lịch.

Cần có chuyên mục về loại hình du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long trên website của du lịch tỉnh Ninh Bình. Trên đó có đăng tải mọi thông tin liên quan đến hoạt động du lịch tại địa phương, giới thiệu thông tin về các hộ dân kinh doanh loại hình du lịch homestay bằng cả tiếng Anh , thường xuyên cập nhật thông tin để du khách có thể nắm bắt được nhanh nhất. Đồng thời tiếp nhận những thông tin phản hồi để đưa ra cách giải quyết phù hợp nhất.

Phát hành tập gấp, tờ rơi giới thiệu về tài nguyên du lịch tự nhiên - nhân văn của khu bảo tồn và giới thiệu về loại hình du lịch homestay tại Vân Long bằng hình ảnh sinh động,

Tiếp tục phối hợp với đài truyền hình Ninh Bình, đài truyền hình Việt Nam, các cơ quan thông tấn báo chí thực hiện các chuyên mục du lịch phát sóng trên truyền hình, thực hiện các bài báo trên các tạp chí về du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

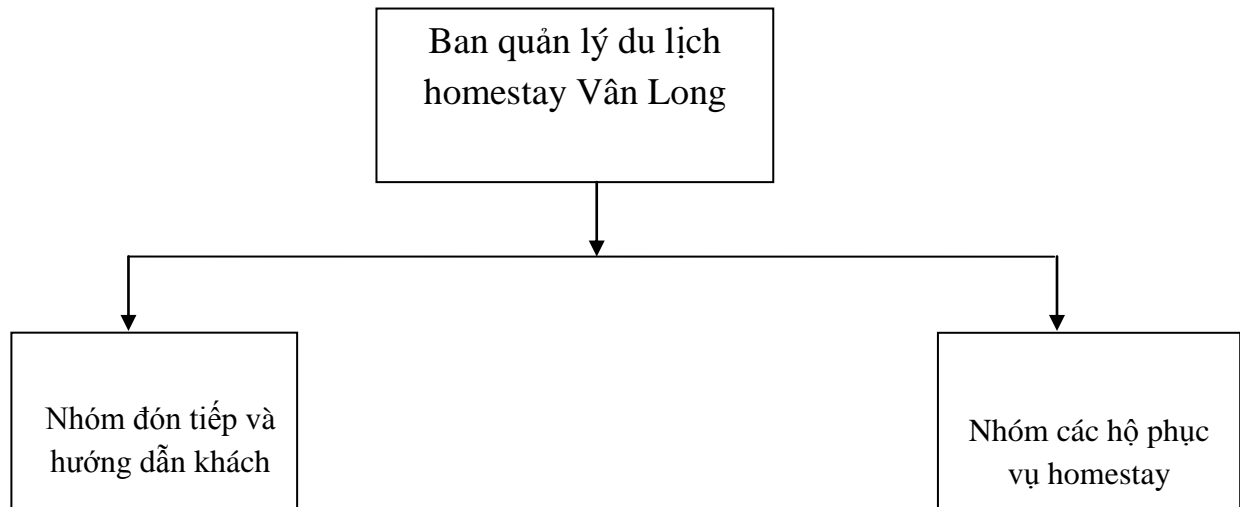
Tham gia vào các hội chợ quốc tế, quốc gia, hội thảo về du lịch homestay để học hỏi kinh nghiệm tổ chức các hoạt động du lịch homestay của các địa phương đã phát triển loại hình du lịch này. Thông qua đó địa phương cũng quảng bá được hình ảnh, tiềm năng du lịch homestay của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Qua mỗi lần khách đến du lịch homestay nên lấy ý kiến của khách du lịch thông các phiếu hỏi về sản phẩm du lịch homestay để từ đó có các biện pháp nhằm nâng cao chất lượng sản phẩm dịch vụ du lịch homestay.

3.2.6. Giải pháp về cơ chế chính sách, tổ chức quản lý.

Hiện nay du lịch homestay tại Vân Long vẫn chưa có một mô hình cụ thể để quản lý hoạt động du lịch. Vì vậy để quản lý tốt hoạt động du lịch homestay tại các xã nằm trong khu bảo tồn, đảm bảo các nguyên tắc yêu cầu của sự phát triển trước hết cần thống nhất quản lý về một đầu mối.

Chính vì lý do đó trong đề tài này tác giả muốn đề xuất mô hình ban quản lý du lịch homestay và lấy xã Gia Vân làm điểm. Vì Gia Vân là nơi có hoạt động du lịch phát triển mạnh hơn các khu vực khác trong khu bảo tồn. Để thành lập ban quản lý du lịch homestay cần tiến hành các cuộc họp cộng đồng tại địa phương với sự tham gia đầy đủ của lãnh đạo xã, các ban ngành và tổ chức đoàn thể của xã như: nông dân, phụ nữ, thanh niên..., các hộ gia đình có điều kiện, đăng ký tham gia phục vụ khách du lịch. Cuộc họp tiến hành bầu ban quản lý du lịch homestay, nhóm đón tiếp và hướng dẫn khách và các nhóm hộ phục vụ homestay.

Hình 3.1. Mô hình Ban quản lý du lịch homestay ở xã Gia Vân

* Thành phần Ban quản lý du lịch homestay bao gồm:

- Trưởng ban là 01 lãnh đạo UBND xã Gia Vân.
- Trưởng các thôn có tham gia hoạt động du lịch homestay. (Gia Vân có 5 thôn là Phù Long, Tập Ninh, Chi Lễ, Trung Hòa, Mai Trung và xã Gia Hòa)
- Đại diện của đơn vị kinh doanh du lịch. (thành viên này có thể lấy từ Doanh nghiệp tư nhân Ngôi Sao, vì đây là một doanh nghiệp tiên phong trong hoạt động du lịch homestay, doanh nghiệp có đóng góp lớn cho hoạt động du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long).
- Đội bảo vệ an ninh trật tự tại các thôn có tham gia hoạt động du lịch homestay.

* Nhóm đón tiếp và hướng dẫn khách.

Là những người trực tiếp đón khách khi đến với Vân Long. Đây có thể là trạm trưởng trạm du lịch Vân Long. Khi khách du lịch đến đây sẽ được giới thiệu về khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long và các hộ gia đình kinh doanh loại hình du lịch homestay trong khu bảo tồn. Khách có thể lựa chọn bất cứ gia đình nào mà mình có ấn tượng. Khi lựa chọn được rồi thì nhóm đón tiếp sẽ thông báo cho gia đình được lựa chọn để chuẩn bị đón khách.

Mục tiêu của mô hình

Tổ chức hoạt động du lịch homestay đạt hiệu quả. Tạo thêm việc làm, tăng thu nhập cho cộng đồng địa phương.

Nâng cao nhận thức của cộng đồng địa phương cũng như các bên tham gia hoạt động du lịch trong việc khai thác, giữ gìn các giá trị tài nguyên du lịch, góp phần bảo tồn các giá trị đa dạng sinh học trong khu bảo tồn; khôi phục và phát huy các giá trị truyền thống địa phương.

Khi mô hình ban quản lý du lịch homestay đi vào hoạt động cần thực hiện một số giải pháp sau:

- Xây dựng các quy định về hoạt động du lịch homestay: mức giá các dịch vụ du lịch.
- Xây dựng các nội quy đối với các đối tượng tham gia hoạt động du lịch homestay: nội quy dành cho cộng đồng địa phương; nội quy dành cho khách du lịch; nội quy dành cho doanh nghiệp du lịch
- Xây dựng các kế hoạch hoạt động du lịch homestay.
- Nâng cao năng lực cho phát triển cộng đồng bằng cách tổ chức các chương trình học tập kinh nghiệm quản lý du lịch homestay của các địa phương trong nước sau đó là các quốc gia có hoạt động du lịch homestay cũng như liên hệ thường xuyên với các phòng, ban chức năng như Phòng nghiệp vụ Du lịch - Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch tỉnh Ninh Bình, phòng Văn hóa - Thông tin huyện Gia Viễn để nhận được sự hỗ trợ về chuyên môn, chỉ đạo, hướng dẫn vận hành mô hình du lịch homestay.
- Công tác tổ chức hoạt động du lịch cần thực hiện theo quy hoạch chi tiết khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long đã được phê duyệt tại quyết định số 222/QĐ-UBND ngày của UBND tỉnh Ninh Bình. Tất cả mọi hoạt động về đầu tư phát triển du lịch homestay phải tuân thủ theo quy hoạch và được các cấp có thẩm quyền phê duyệt .

3.2.7. Khai thác kết hợp bảo tồn tài nguyên du lịch.

Bên cạnh việc khai thác tài nguyên du lịch cũng cần kết hợp với bảo tồn để hướng đến phát triển bền vững. Để hỗ trợ công tác bảo vệ và tôn tạo tài nguyên du lịch tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long cần thực hiện một số giải pháp sau:

- Ban hành nội quy, quy tắc ứng xử liên quan đến phát triển du lịch trong phạm vi các thôn, xóm đối với các tổ chức, cá nhân tham gia hoạt động du lịch cũng như đối với khách du lịch.

Tài nguyên rừng trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long là khá lớn. Do vậy việc bảo vệ tài nguyên rừng là rất quan trọng, cần nghiêm cấm việc đốt lửa trại trong khu vực rừng, cấm mọi hình thức khai thác, săn bắn động vật.

Hạn chế gây ô nhiễm: Cần hạn chế công suất của nhà máy quanh khu vực để giảm thiểu ô nhiễm ảnh hưởng đến khu vực xung quanh khu bảo tồn thiên nhiên ; không bỏ lại rác không tự hủy trong tự nhiên như túi ni lông, chai lọ... tại các điểm du lịch cần bố trí các thùng gom rác hợp lý; thành lập các đội thu gom rác thải và làm sạch môi trường (có thể phối hợp với đoàn thanh niên và hội phụ nữ xã, hoặc vận động cho chính các hộ gia đình thường xuyên làm vệ sinh xung quanh khu vực mình sống).

Để bảo tồn những nét văn hóa địa phương: Các cơ quan chức năng như UBND các xã trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, Phòng Văn hóa-Thông tin huyện Gia Viễn, Sở Văn hóa - Thể thao & Du lịch Ninh Bình cần nghiên cứu phục hồi những nét văn hóa truyền thống của thôn, xóm như các lễ hội, hát chèo, nghề truyền thống... Kiểm kê, kiểm đếm các di tích lịch sử, văn hóa để đưa ra các phương án khai thác, bảo vệ cho phù hợp với từng di tích.

Xây dựng quy chế quản lý khu bảo tồn. Hiện nay, quy chế quản lý Khu bảo tồn đã có, một số điểm khác hầu như chưa có quy chế quản lý. Trên đặc điểm thực tế của từng điểm du lịch cần xây dựng quy chế quản lý hoạt động du lịch sao cho phù hợp. Với mỗi điểm cần quy định phí tham quan, phí chèo đò, quy định về bảo

vệ tài nguyên du lịch, quy định đối với các đơn vị kinh doanh du lịch và khuyến khích sự tham gia của cộng đồng địa phương. Hoạt động đón khách nghỉ trọ tại các hộ dân hiện nay chủ yếu do một số doanh nghiệp lữ hành, các hộ dân chủ yếu ở xã Gia Vân tự phát hoạt động, lợi nhuận thu được từ hoạt động này chưa được quản lý.

Cần nghiên cứu đánh giá thường xuyên tác động của hoạt động du lịch đến môi trường tự nhiên và sinh thái nhân văn để đề ra những biện pháp điều chỉnh quản lý kịp thời nhằm giảm thiểu những tác động tiêu cực của hoạt động du lịch đến mục tiêu bảo tồn của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Tăng cường giới thiệu, tuyên truyền và giới thiệu giáo dục môi trường cho du khách, cho cộng đồng địa phương. Bằng việc sử dụng các phương pháp như: thiết kế và phổ biến các tờ gấp, tờ rơi phù hợp, tăng cường sử dụng các phương tiện truyền tin, giáo dục môi trường trên các tuyến tham quan. Hiện nay, hình thức sử dụng cho giáo dục môi trường tại Vân Long còn rất sơ sài và khiêm tốn. Vì vậy, cần có những biện pháp đầu tư và tăng cường thông tin trên các tuyến tham quan như xây dựng biển báo, biển chỉ dẫn, bảng dẫn đường..., đặc biệt bắt buộc tại các ngã ba đường.

Đặt hệ thống thùng rác vừa thuận tiện cho khách vừa tránh tác động xấu đến môi trường.

Thiết kế hệ thống tài liệu giáo dục môi trường, tổ chức các lớp tập huấn nâng cao nhận thức và các hoạt động tuyên truyền, giáo dục về du lịch cho cộng đồng. Phối hợp với ngành giáo dục đưa giáo dục môi trường, kiến thức về bảo tồn, giữ gìn, ý thức về cảnh quan môi trường du lịch vào chương trình chính khóa hoặc ngoại khóa của giáo dục phổ thông, thông qua đó nâng cao ý thức và nhận thức cho giới trẻ, đồng thời tuyên truyền các kiến thức và trách nhiệm bảo tồn cảnh quan du lịch tới từng hộ gia đình trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Tác giả đề xuất thành lập điểm đón khách đặt tại trạm Du lịch Vân Long, làm nhiệm vụ đón khách và giới thiệu các chương trình cũng như cung cấp các

thông tin cần thiết và đầy đủ cho khách trước khi tham gia vào mỗi tuyến du lịch. Thông tin cung cấp phải mang tính giáo dục cao, nội dung phù hợp với các tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn trong khu vực. Đồng thời cũng có thể xây dựng phòng trưng bày về đa dạng sinh học của khu bảo tồn thiên nhiên giúp tăng cường nhận thức cho khách du lịch, khuyến khích các hoạt động ủng hộ cho công tác bảo tồn.

3.3. Một số kiến nghị

3.3.1. Đối với cơ quan trung ương

Nhà nước và Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch cần xây dựng và thực thi các quy hoạch, kế hoạch, chương trình hành động quốc gia có gắn kết du lịch homestay tại Vân Long nhằm thúc đẩy sự phát triển của loại hình du lịch này tại Vân Long.

Đầu tư cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch tại các thôn, xóm, làng xã tạo điều kiện cho du lịch cộng đồng phát triển đồng thời nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân địa phương.

Liên kết, hợp tác, kêu gọi sự đầu tư của các tổ chức phi chính phủ để tranh thủ nguồn vốn, kinh nghiệm của họ trong việc phát triển du lịch homestay.

3.3.2. Đối với chính quyền và cơ quan quản lý địa phương

❖ Đối với UBND tỉnh Ninh Bình, UBND huyện Gia Viễn

Hỗ trợ xây dựng cơ sở hạ tầng và vật chất kỹ thuật, khuyến khích các nhà đầu tư và cộng đồng cùng tham gia phát triển du lịch. Thực thi nghiêm chỉnh chính sách ưu đãi của nhà nước đối với loại hình du lịch homestay, tạo cơ chế thông thoáng và thuận lợi cho các chủ thể kinh doanh du lịch homestay. Tạo điều kiện phê duyệt Dự án homestay tại Vân Long do Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình lập để phát triển loại hình du lịch homestay tại Vân Long. Trên cơ sở đó xác định chính xác khu vực có khả năng phát triển loại hình du lịch này vừa đảm bảo tạo ra những sản phẩm du lịch độc đáo, mang đậm bản sắc văn hóa địa phương vừa góp phần nâng cao đời sống người dân lại vừa giảm thiểu tác động tiêu cực của du lịch đến cộng đồng bản địa.

Hợp tác, liên kết và kêu gọi sự đầu tư của các tổ chức phi chính phủ nhằm tranh thủ nguồn vốn đầu tư, kinh nghiệm trong việc xây dựng cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch, đào tạo nguồn nhân lực du lịch, dự án phát triển cộng đồng, dự án xóa đói giảm nghèo...

Tăng cường kinh phí đầu tư tu bổ, tôn tạo các di tích lịch sử, văn hóa, tài nguyên du lịch. Ban hành những quy định, quy chế nhằm bảo tồn các giá trị tự nhiên và nhân văn trong đó khuyến khích khôi phục những giá trị văn hóa truyền thống như hát chèo ở xã Gia Vân.

Đầu tư kinh phí để xây dựng và thực hiện kế hoạch đào tạo nguồn nhân lực du lịch tỉnh Ninh Bình, huyện Gia Viễn và khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, đặc biệt đào tạo nhân lực cho phát triển du lịch homestay.

Khuyến khích các tổ chức, cá nhân tham gia hoạt động du lịch homestay theo từng điều kiện và khả năng có thể. Học hỏi và sáng tạo nâng cao chất lượng sản phẩm du lịch. Thường xuyên tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương về phát triển du lịch, về tầm quan trọng của du lịch trong việc xóa đói giảm nghèo cũng như việc giữ gìn, bảo vệ tài nguyên du lịch của địa phương...

❖ *Đối với Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình*

Thực hiện quy hoạch và giám sát việc thực hiện quy hoạch chi tiết khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long. Trên cơ sở thực tế, tiến hành điều chỉnh, bổ sung quy hoạch chi tiết trình UBND tỉnh phê duyệt cho phù hợp từng giai đoạn phát triển.

Hỗ trợ, tư vấn về chuyên môn cho Trạm Du lịch Vân Long và cộng đồng địa phương trong khu bảo tồn xây dựng và triển khai mô hình du lịch homestay đạt hiệu quả.

Làm tốt công tác quản lý, kiểm tra, giám sát hoạt động kinh doanh du lịch homestay tại địa phương như vấn đề an ninh, an toàn cho khách, lượng khách, lưu trú, chất lượng sản phẩm...

Kết hợp với các đơn vị đào tạo tổ chức các lớp tập huấn cho đội ngũ lao động du lịch địa phương về các kỹ năng giao tiếp, kỹ năng nghiệp vụ và ngoại ngữ, để nâng cao trình độ lao động du lịch địa phương đáp ứng nhu cầu của du khách tốt hơn. Thường xuyên tổ chức các lớp tập huấn nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương về phát triển du lịch và các vấn đề liên quan đến phát triển du lịch.

Thực hiện tốt công tác quản lý, kiểm tra định kỳ và đột xuất về chất lượng các dịch vụ du lịch như lưu trú, ăn uống, các dịch vụ vận chuyển, vui chơi giải trí... để xử lý những sai phạm và định hướng cho các đơn vị kinh doanh dịch vụ du lịch đạt hiệu quả, đảm bảo yêu cầu du khách.

Nghiên cứu thị trường để xác định thị trường mục tiêu, từ đó tư vấn cho các cấp các ngành và cộng đồng cách thức tạo ra sản phẩm và cách thức quảng bá phù hợp với thị trường mục tiêu đó.

Tiến hành hoạt động xúc tiến, quảng bá du lịch homestay tại các hội chợ, triển lãm, hội thảo. Thiết kế Website riêng của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long để cập nhật các thông tin đầy đủ liên quan đến hoạt động du lịch homestay tại đây một cách bài bản và hiệu quả. Nghiên cứu xây dựng sách hướng dẫn du lịch khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long bằng nhiều thứ tiếng (Anh, Pháp, Trung...), thiết kế các tờ rơi, tờ gấp giới thiệu về tài nguyên du lịch Vân Long.

Tổ chức các đoàn cán bộ nghiên cứu, học tập kinh nghiệm quản lý du lịch cộng đồng đến các địa phương trong nước và trên thế giới là điển hình về phát triển du lịch cộng đồng.

❖ *Đối với các xã trong khu bảo tồn*

Huy động các nguồn lực, các điều kiện để phát triển du lịch homestay. Tuyên truyền vận động người dân tham gia và ủng hộ hoạt động du lịch.

Xây dựng các quy định cụ thể cho khách du lịch, cộng đồng tham gia hoạt động du lịch và các đơn vị, tổ chức, cá nhân khác tham gia hoạt động du lịch.

Xây dựng các chính sách, quy định, quy chế nhằm bảo vệ, giữ gìn tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn của địa phương.

Đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường tại địa phương đảm bảo phục vụ du khách.

3.3.3. Đối với cộng đồng dân cư tham gia hoạt động du lịch

Cần phải hiểu và nắm được ý nghĩa phát triển du lịch homestay. Không ngừng nâng cao nhận thức và năng lực bản thân, trau dồi kiến thức về du lịch, kỹ năng nghiệp vụ, kỹ năng giao tiếp và ngoại ngữ để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của khách du lịch. Thực hiện tốt công tác bảo vệ, giữ gìn cũng như tuyên truyền cho du khách giá trị tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn trong khu bảo tồn.

Thể hiện lòng hiếu khách, thân thiện với khách, tham gia tích cực vào các lớp tập huấn nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương về du lịch do các ngành, các cấp tổ chức.

Cải tạo nâng cấp các cơ sở lưu trú đặc biệt là nhà vệ sinh, nhà tắm để đáp ứng hiệu quả nhu cầu của du khách.

Nghiêm chỉnh chấp hành các quy định của các cấp, các ngành trong hoạt động kinh doanh du lịch. Tham gia vào hoạt động du lịch nhưng vẫn duy trì hoạt động sản xuất truyền thống nhằm đảm bảo nguồn thu ổn định cho gia đình và bảo tồn giá trị văn hóa truyền thống.

3.3.4. Đối với khách du lịch

Tôn trọng văn hóa của cộng đồng địa phương.

Có ý thức bảo vệ tài nguyên du lịch tự nhiên và nhân văn cũng như môi trường du lịch của chương trình tham quan.

Điều chỉnh cách cư xử, trang phục đúng đắn trong thời gian du lịch phù hợp với văn hóa địa phương.

3.3.5. Đối với các đơn vị khai thác và kinh doanh du lịch.

Các doanh nghiệp du lịch sử dụng lao động địa phương, sử dụng nguyên liệu phục vụ du lịch do cộng đồng cung cấp; phổ biến kinh nghiệm làm du lịch cho cộng đồng địa phương

Tích cực liên kết, hợp tác với các doanh nghiệp kinh doanh du lịch khác cũng như cộng đồng và chính quyền địa phương để tạo ra những sản phẩm du lịch homestay hấp dẫn, đem lại hiệu quả kinh tế cao. Chia sẻ công bằng lợi ích từ du lịch cho các bên tham gia.

Trong chương trình phục vụ khách du lịch cần có chương trình giáo dục, nhắc nhở du khách ý thức bảo vệ và tôn trọng tài nguyên du lịch tại địa phương.

Có trách nhiệm đóng góp về kinh tế đối với hoạt động bảo tồn tài nguyên du lịch, hoạt động đầu tư cơ sở hạ tầng tại địa phương...

Xây dựng các chương trình xúc tiến, quảng bá du lịch cộng đồng tại Vân Long thông qua tờ rơi, tập gấp, thường xuyên cập nhật thông tin mới nhất về du lịch Vân Long trên website trong các chương trình du lịch của doanh nghiệp. Chú trọng đến các chương trình giảm giá, khuyến mãi để kích cầu du khách, đặc biệt là khách quốc tế.

Tiểu kết chương 3

Trên cơ sở phân tích, đánh giá hoạt động du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long ở chương 2. Chương 3 đã đưa ra các giải pháp về tổ chức quản lý, giải pháp về phát triển cơ sở hạ tầng, nguồn nhân lực du lịch, về xúc tiến quảng bá, ... để khắc phục những điểm yếu ở chương 2 góp phần phát triển du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Bên cạnh các giải pháp phát triển du lịch tại khu bảo tồn. Chương 3 còn trình bày một số kiến nghị với ngành du lịch, chính quyền địa phương, cộng đồng dân cư và khách du lịch để hoạt động du lịch homestay tại Vân Long mang lại hiệu quả cao hơn nữa.

KẾT LUẬN.

Thực hiện đề tài khóa luận “Giải pháp phát triển du lịch homestay theo hướng bền vững tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long”, tác giả đã rút ra một số kết luận sau:

1. Du lịch homestay là hoạt động du lịch trong đó cộng đồng tham gia một cách chủ động, tích cực lợi ích thuộc về người dân địa phương... Tuy nhiên, để du lịch homestay có thể hình thành và phát triển, cần đảm bảo một số điều kiện như: thái độ, khả năng ứng xử của người dân phải thân thiện, dễ gần; có tài nguyên du lịch phong phú đa dạng, hấp dẫn...

2. Để có cơ sở xác lập các giải pháp phát triển du lịch homestay tại khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long, đề tài đã tiến hành phân tích các điều kiện phát triển du lịch cộng đồng như: điều kiện về tài nguyên du lịch; nguồn nhân lực du lịch ; chính sách phát triển du lịch; công tác xúc tiến, quảng bá.

Vân Long có tài nguyên du lịch đa dạng, phong phú cả về tự nhiên lẫn nhân văn. Đây là một trong những khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước lớn nhất đồng bằng Bắc Bộ với đa dạng sinh học cao. Nơi lưu giữ nhiều nguồn gen quý giá về động thực vật. Vân Long được coi là nơi phát tích của nhà Đinh với nhiều di tích lịch sử văn hóa gắn liền với tên tuổi vua Đinh như: thung Lau, động Hoa Lư, đền thờ Đức Thánh Nguyễn... Đây là điều kiện thuận lợi cho phát triển du lịch tại Vân Long.

Khả năng tiếp cận của khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long tương đối thuận lợi, gần thủ đô Hà Nội, kết nối dễ dàng tới các khu, điểm du lịch khác trong và ngoài tỉnh.

Phần lớn khách du lịch homestay đến khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long là khách quốc tế và ngày càng có xu hướng muốn trải nghiệm cuộc sống của người nông dân hoặc sử dụng các dịch vụ do cộng đồng địa phương cung cấp.

Khả năng cung ứng các dịch vụ du lịch của khu bảo tồn như ăn, nghỉ, vui chơi giải trí... tuy chưa đầy đủ, đồng bộ nhưng phần nào đã đáp ứng được nhu cầu

của khách du lịch. Tuy nhiên, điều kiện này Vân Long cần tiếp tục cần cải thiện trong thời gian tới để nâng cao khả năng cung ứng các dịch vụ cho du khách.

3. Để đảm bảo các hoạt động du lịch đang diễn ra ở đây phát triển và trở thành một thương hiệu mới của Vân Long, thu hút được người dân tham gia và hưởng lợi từ du lịch cần tiến hành đồng bộ các giải pháp về tổ chức quản lý; về đào tạo nguồn nhân lực du lịch; về xúc tiến, quảng bá;... Bên cạnh đó, cũng cần có những kế hoạch nâng cao trình độ chuyên môn của người dân địa phương vì đây là thành phần trực tiếp phục vụ cho nhu cầu của khách du lịch homestay. Vân Long cũng nên có những chính sách trong quá trình quảng bá, xúc tiến hình ảnh trên các phương tiện thông tin đại chúng để du lịch homestay ngày càng thu hút nhiều khách du lịch đến với nơi này hơn.

Để thực hiện tốt các giải pháp đã nêu trên, các cấp chính quyền, các sở, ban, ngành cần có các chính sách ưu tiên phát triển du lịch: mở các lớp tập huấn, đào tạo nhân lực du lịch tại địa phương. Cộng đồng địa phương cần không ngừng nâng cao nhận thức và năng lực bản thân, trau dồi kiến thức về du lịch, kỹ năng nghiệp vụ, kỹ năng giao tiếp và ngoại ngữ để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của khách du lịch. Các doanh nghiệp du lịch sử dụng lao động địa phương, sử dụng nguyên liệu phục vụ du lịch do cộng đồng cung cấp, phổ biến kinh nghiệm làm du lịch, chia sẻ lợi ích từ du lịch cho cộng đồng địa phương là việc làm quan trọng và cần thiết trong giai đoạn hiện nay. Chỉ có như thế mới phát triển du lịch homestay đạt hiệu quả góp phần nâng cao đời sống cộng đồng địa phương.

Hy vọng trong tương lai không xa, loại hình du lịch homestay tại Vân Long thực sự trở thành một loại hình phát triển, được đông đảo người dân, du khách trong và ngoài nước biết đến.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch Ninh Bình (2012), *Báo cáo tình hình xếp hạng các di tích lịch sử trên địa bàn tỉnh đến năm 2012*, Ninh Bình.
2. Don Taylor, 2012, *Du lịch cộng đồng nghỉ tại nhà dân - Mô hình thực tiễn tốt tại Việt Nam*, Esrt News, chuyên san số 1-tháng 10/2012, tr11-12.
3. Phạm Thị Hồng Quyên, Nghiên cứu điều kiện phát triển du lịch cộng đồng ở khu du lịch sinh thái Vân Long, Luận văn thạc sĩ du lịch - Trường đại học khoa học xã hội và nhân văn.
4. Lê Thị Hiền Thanh, Nghiên cứu điều kiện phát triển du lịch homestay ở Sa Pa, Luận văn thạc sĩ du lịch học - Trường đại học khoa học xã hội và nhân văn.
5. Bộ Văn hóa, Thể thao & Du lịch (2013), *Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030*, Hà Nội.
6. Khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long (2011), *Tuyển tập báo cáo Hội thảo: Quản lý, bảo vệ và phát triển bền vững khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long*, Ninh Bình.

Tại liệu Internet

1. “Bí quyết du lịch homestay” <http://trithuesong.com>
2. “Du lịch homestay và những điều thú vị về cuộc sống” <http://news.zing.vn>
3. Định nghĩa “Homestay là gì?” <http://frogleapfoundation.org>
- 4 “Những điều thú vị từ du lịch homestay” <http://ngoisao.net>
5. Website: www.vietnamtourism.com ; ninhbinhtourism.com.vn

PHỤ LỤC

Phụ lục 1: Diện tích, dân số và mật độ dân số các xã trong khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long.

Xã	Diện tích (km ²)	Dân số (người)	Mật độ dân số (người/km ²)
Gia Hưng	14,12	6551	464
Liên Sơn	6,88	5497	799
Gia Hòa	27,25	8001	294
Gia Vân	10,51	5315	506
Gia Lập	8,97	7013	782
Gia Tân	7,92	8116	1025
Gia Thanh	8,83	5963	675

Phụ lục 2: Một số hình ảnh khảo sát thực tế

Hình 1: Một số ngôi nhà làm homestay tại Vân Long.

Hình 2: Khuôn viên của ngôi nhà

Hình 3: Tiện nghi của ngôi nhà kết hợp giữa truyền thống và hiện đại

Hình 4: Các hoạt động du lịch homestay

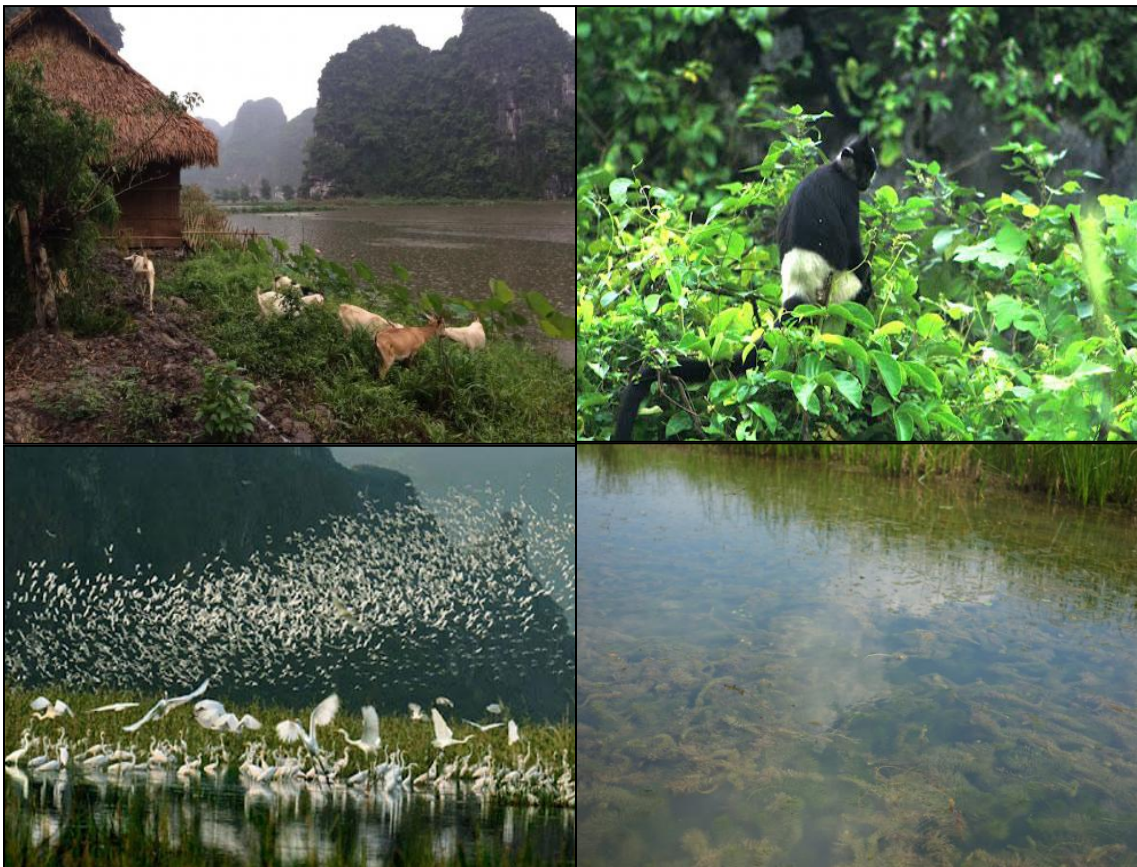
Hình 5: Phòng bán vé tham quan khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long

Hình 6: Tham quan đầm Vân Long

Hình 7: Hang Bống

Hình 8: Động thực vật ở khu bảo tồn thiên nhiên đất ngập nước Vân Long

